

Miten lastenkirja kuvitetaan?

*Sidosryhmien näkemyksiä
lastenkirjan kuvittamisesta*

Satu Sinikumpu

*Opinnäytetyö AMK
Graafinen suunnittelu
Lahden Ammattikorkeakoulu
kevät 2017*

Tiivistelmä

Opinnäytetyössäni tutkin sitä, miten lastenkirja kuvitetaan. Haastattelin ihmisiä, jotka ovat tekemisissä lastenkirjallisuuden kanssa – kuvittajia, kustantamon edustajia, kirjastotyöntekijää, vanhempia ja lapsia. Tutkin, millaisia eri näkemyksiä näillä eri sidosryhmien edustajilla on siitä, mikä lastenkirjakuvituksessa on tärkeää, ja mitä sitä tehdessä on otettava huomioon. Jaoin nämä huomiot konkreettisiin kategorioihin ja analysoin niiden pohjalta omaa työskentelyäni produktiivisen osion kuvittamisessa. Kuvitin yhden aukeaman konseptikuvituksen kirjailijan kirjoittaman tekstin pohjalle ja analysoin haastatteluista oppimieni asioiden toteutumista omassa käytännön toteutuksessa.

Asiasanat:

Lastenkirja, lastenkirjallisuus, kuvittaminen, kuvitus, lastenkirjakuvitus

Abstract

This Bachelor's thesis studies what things should be reconsidered when illustrating a children's book. This is made by interviewing people who are in touch with children's literature – illustrators, publisher representatives, a library employee, parents and children. Study shows what kind of different views representatives of these different stakeholder groups have on what is important in illustrating a children's book and which things should be paid attention to. These notions are divided in concrete categories. The productive part is a one-spread-of-a-size illustration based on a text written by an author. Elements of the illustration will be analyzed based on the findings in the study.

Keywords:

Illustration, children's literature, children's books

Sisältö

1 Johdanto 1

1.1 Aihe ja tutkimuskysymys 1

1.2 Motivaatio 1

1.3 Viitekehys 2

1.4 Produktiivinen osio 2

1.5 Termit ja käsitteet 3

1.5.1 Lastenkirjallisuus 3

1.5.2 Lastenkirja 4

1.5.3 Sidosryhmä 4

1.6 Tutkimusmenetelmät 5

1.6.1 Aineisto ja lähteet 5

1.6.2 Hiljainen asiantuntijatieto 5

1.6.3 Haastattelut 6

1.6.4 Lasten ja vanhempien haastattelu 7

1.6.5 Kirjastotyöntekijän haastattelu 8

1.6.6 Kustantajien haastattelut 8

1.6.7 Kuvittajien haastattelut 9

1.7 Lastenkirjakuvituksen historiaa 11

1.7.1 Lastenkirjallisuuden synty 11

1.7.2 Suomalaisten lastenkirjojen kuvittamisen historiaa 12

2 Miten lastenkirja kuvitetaan? 16

2.1 Kuvitustyyli 17

2.1.1 Tyylin kehittäminen 17

2.1.2 Yksi vai monta tyyliä 18

2.1.3 Haastateltavien kuvittajien tyylien kehittyminen 20

2.1.4 Minun oma tyylini 22

2.1.5 Vaikutteet 23

2.2 Sisällölliset seikat	24
2.2.1 Kohderyhmä	24
2.2.2 Kuvan ja tekstin suhde	25
2.2.3 Yksityiskohdat	26
2.2.4 Paikkansapitävyys	27
2.2.5 Referenssien käyttö produktiivisessa osiossa	29
2.2.6 Huumori	30
2.3 Hahmot	31
2.3.1 Sofia ja Petteri	31
2.3.2 Vaatteet ja pyörätuoli	33
2.3.3 Sivuhahmot	34
2.3.4 Ilmeet ja eleet	34
2.4 Tekniikka	37
2.4.1 Kysymys ääriiviivasta	38
2.4.2 Käsien vai koneella?	39
2.4.3 Tekniikka produktiivisessa osiossa	41
2.5 Värät	44
2.5.1 Värät minun työssäni	46
2.6 Esteettisyys	47
2.7 Taitto / Sommittelu	48
3 Prosessi	50
3.1 Yhteyden ottaminen kustantamoon	50
3.2 Kustannustoimittajan rooli	52
3.3 Prosessin kesto	52
3.4 Aikataulukutus	53
4 Yhteenveto	54
5 Loppuarviointi	57
6 Lähteet	59

1 Johdanto

1.1 Aihe ja tutkimuskysymys

Miten lastenkirja kuvitetaan? Miten tehdään toimiva lastenkirjakuvitus? Haluan opinnäytetyöni avulla saada vastauksia kysymyksiini siitä, mitä konkreettisia asioita tulee ottaa huomioon lastenkirjaa kuvittaessa. Tätä selvitän tutustumalla lastenkirjojen kanssa tekemisissä olevien ihmisten näkemyksiin aiheesta.

Opinnäytetyöni pääpainotus on kirjallisessa osiossa, mutta osana työtä on myös pieni produktiivinen osio, johon sovellan prosessin aikana oppimiani asioita, ja joka toimii oman tyylini kehittämisen työkaluna. Toteutan yhden aukeaman kuvituksen tuttavani kirjoittamaan tekstiin. Tutkailen ja käsittelen omaa työskentelyäni aineistosta nousevien huomioiden pohjalta.

Tiedostan, että tässä opinnäytetyössä en voi vastata kaikkiin lastenkirjan kuvitusta koskeviin kysymyksiin, mutta haluan saada suurpiirteisen kuvan siitä, mitä asioita erityisesti lapsille kuvittaessa tulee ottaa huomioon. Haluan opinnäytetyöni kautta lähtökohtaisesti selkeyttää omaa kuvitustyyliäni, mutta toivon, että myös muut voivat oppia jotain uutta tutkielmani kautta.

1.2 Motivaatio

Lastenkirjan kuvittaminen on ollut jo pitkään yksi tulevaisuuden haaveistani. Minun kuvitustyylini on jo lähtökohtaisesti värikäs ja naiivi, ja lapset ovat lähellä sydäntäni, joten koen, että lapsille kuvittaminen voisi sopia minulle. Kuvittajan työ ammattina kiinnostaa minua, mutta koen, että en ole vielä opintojeni aikana päässyt perehtymään omaan kuvittajaidentiteettiini niin syvällisesti kuin olisin halunnut. Valitsin lastenkirjakuvituksen opinnäytetyöni teemaksi, jotta pääsisin syventymään ja keskittymään aiheeseen erityisen laajasti. Haluan täsmentää ja selkeyttää omaa kuvitustyyliäni, löytää omaa kuvittajaidentiteettiäni sekä kokeilla, voisiko lastenkirjallisuuden kuvittaminen olla mahdollisesti minun tulevaisuuden ammattini.

1.3 Viitekehys

Opiskelen graafista suunnittelua Lahden ammattikorkeakoulussa, eikä ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tärkein vaatimus ei ole täysin puhdasoppinen tieteellisyys. Ennen tämänhetkisiä opintojani olen kuitenkin valmistunut Lapin Yliopistosta taiteen kandidaatiksi pääaineenani teollinen muotoilu, ja olen yliopisto-opintojen, sekä kandidaatintyöni kirjoittamisen, myötä jo tutustunut tieteelliseen tutkimukseen. Niinpä tietty yliopistotaustan mukanaan tuoma akateeminen vire voi näkyä myös tässä opinnäytetyössä.

Vaikka pyrin tiettyyn tutkimukselliseen otteeseen, on huomioitava se, että tärkein motivaattorini tässä työssä on kuitenkin oma oppimiseni. Haluan työn avulla oppia uusia asioita, ja se varmasti vaikuttaa tapaan tutkia ja käsitellä asiaa. Tämä lähtökohta värittää sitä, miten ja miksi käsittelen tiettyä asiaa. En pyri saavuttamaan niinkään akateemisesti sataprosenttisen oikeellista tutkimusta, vaan haluan oppia itse lastenkirjojen kuvittamisesta. Toivoin kuitenkin, että asiasta kiinnostuneet ihmiset voivat saada joitain uusia oivalluksia tästä opinnäytetyöstä.

1.4 Produktiivinen osio

Tuttavani otti minuun yhteyttä kesällä 2016 ja ehdotti minulle yhteistyötä. Hän oli jo hyvin kauan haaveillut lastenkirjan kirjoittamisesta ja pyysi minua kirjan kuvittajaksi. Kirjan aihe on hyvin ajankohtainen ja sopii hyvin paljon esillä olevaan keskusteluun rasismista ja maahanmuutosta.

Olin alussa hyvin innokas ja toiveikas – olihan lastenkirjan kuvittaminen ollut jo kauan, naiivisti sanottuna, haaveeni. Koska minä ja kirjoittaja olimme molemmat aloittelijoita lastenkirjallisuuden maailmassa, prosessi ei kuitenkaan edennyt toivotulla tavalla. Kirjoittajalla oli ongelmia tekstin tuottamisen ja aikataulussa pysymisen kanssa, minulla taas kuvittamisen ja niin ikään aikataulutuksen kanssa. Valitettavasti kirjoittaja oli itse niin kiireinen, että hän ei ehtinyt kirjoittaa tekstiä loppuun, vaikka oli niin suunnitellut. Hän ei myöskään ottanut minuun omatoimisesti yhteyttä projektin edistymiseksi, joten se vaikutti myös omaan motivaationi kuvittamisen suhteen.

Alunperin tarkoituksenani oli luoda koko kirjan kuvituskonsepti tuttavani tekstin pohjalle, jotta voisimme tarjota sitä sen jälkeen kustantamoihin. Sen sijaan innostuinkin niin paljon kirjallisen osion tekemisestä, että se paisui suureksi, jättäen itse kuvittamisen vähemmälle huomiolle. Käytännön aikataulutus- ja kommuni-

kaatio-ongelmien myös vaikuttaessa asiaan, huomasin, että itse asiassa tutkimusprosessi ja sen kautta oppiminen kiinnostivat minua henkilökohtaisesti enemmän kuin itse käytännön tekeminen. Koska luonnollisesti aloin keskittyä enemmän kirjallisen osion tekemiseen, eikä kirjoittaja pitänyt minuun yhteyttä, päätin lopulta rajata oman opinnäytetyöni niin, että kirjallinen osio saisi suurimman osan huomiosta koko opinnäytetyössä.

Produktiivisen osion laajuus rajautui alkuperäisestä koko kirjan kuvittamisesta vain alkusuunnitteluun ja yhden aukeaman kuvittamiseen sen pohjalta. Hahmojen pohtiminen ja aukeamakuvituksen tekeminen sekä työskentelyni analysointi aineiston kautta oppimieni asioiden pohjalta kuitenkin tuovat mielestäni tärkeän ulottuvuuden omaan työskentelyyn, ja sitä kautta voin sisäistää tutkimisesta oppimani asiat myös käytännön työhön.

1.5 Termit ja käsitteet

1.5.1 Lastenkirjallisuus

Mitä on lastenkirjallisuus? Se on terminä helppo ymmärtää, jos ei perehdy siihen tarkemmin. Se tarkoittaa maalaisjärjellä suoraan sitä, mitä se on – lapsille tarkoitettuja kirjoja. Kun tarkemmin tutustuu aiheeseen, huomaa kuitenkin, että kysymys ei olekaan niin yksioikoinen. Lastenkirjallisuutta tutkitaan nimittäin omassa tieteenalassaan, lastenkirjallisuudentutkimuksessa, johon tutustumalla selviää, että sekä termien lapsi että kirjallisuus määrittäminen on vaikeaa, jos asiaan haluaa perehtyä syvemmin. Marleena Mustola käsittelee aihetta kirjassa *Lastenkirja*. Nyt ja esittelee useiden eri lastenkirjallisuudentutkijoiden näkemyksiä aiheesta. Mustolan esittelemien kirjoittajien näkemykset asiasta erottuvat toisistaan ja niissä on huomattavissa toisistaan eroavia painotuksia. Niistä huomaa selkeästi, että lastenkirjallisuuden määrittelemisen on oikeastaan hyvinkin haastavaa. (Mustola 2014, 7–22.)

Lastenkirjallisuuden määritelmään liittyy myös vahvasti keskustelu siitä, onko lastenkirjallisuus ja kuvittaminen lapsille ylipäättään tarpeellista. Tähän en kuitenkaan paneudu tässä opinnäyttyessä, vaan rakennan työni olettamukselle, että lastenkirjakuvitus on merkityksellistä ja sitä tarvitaan.

Tässä opinnäyttyessä en pyri määrittelemään lastenkirjallisuutta tieteellisesti, enkä perehdy sen tarkemmin lastenkirjallisuuden syvimpään olemukseen. Kuvittajana, ja graafisena suunnittelijana, minulle tärkeintä ei ole se, miten lapsi ja

kirjallisuus tieteellisesti määritellään, vaan lastenkirjan käytännön ulottuvuus, jota haluan tämän opinnäytteen avulla selvittää. Luovalle alalle valmistuvana minua kiinnostaa lastenkirjan visuaalinen puoli, sekä se, mitä kuvittajan tulee ottaa huomioon. Minulle lastenkirjallisuus tarkoittaa yksinkertaistetusti lapsille tarkoitettuja kirjoja, joita haluan mahdollisesti kuvittaa. Lastenkirjallisuus terminä tarkoittaa siis tässä opinnäytetyössä yleisesti lapsille tarkoitettua kirjallisuutta.

1.5.2 Lastenkirja

Lastenkirja on lastenkirjallisen tuotoksen fyysinen, tai joissain tapauksissa digitaalinen, ilmenemismuoto. Lastenkirjat voidaan jakaa eri kategorioihin, mm. kuvitettuihin kirjoihin sekä kuvakirjoihin. Tässä opinnäytetyössä lastenkirjalla tarkoitetaan suorasukaisesti kirjaa, joka on lapsille tarkoitettu, sitä sen tarkemmin määrittelemättä. Olen itse eniten kiinnostunut siitä, miten lapsille kuvitetaan, enemmän kuin siitä, onko kirja selkeästi kategorisesti kuvakirja vai kuvitettu kirja. Tiedostan kuitenkin sen, että kuvakirjat kiinnostavat minua enemmän, mikä voi näkyä tämän opinnäytetyön painotuksissa. Haluan kuitenkin tässä opinnäytetyössä tutkia sitä, miten lastenkirjallisuutta ylipäätään kuvitetaan.

Olen itse kiinnostunut eritoten n. 4-8-vuotiaille lapsille suunnatusta kuvittamisesta, joten se vaikuttaa opinnäytteeseeni ja sen painotuksiin. Keskityn työssäni enemmän juuri tämän ikäisille lapsille tarkoitettuihin kuvakirjoihin, minkä otin huomioon myös aineistoa kerätessäni.

1.5.3 Sidosryhmä

Koko opinnäytetyöprosessin yhtenä tavoitteena on ollut selvittää, miten lastenkirja kuvitetaan mahdollisimman hyvin – eli mahdollisimman toimivasti. Tällöin on otettava huomioon koko kuluttaja-tuottajaketjun kaikki osaset ja se, miten lastenkirjakuvitus parhaiten palvelisi kaikkia osapuolia, eli kaikkia sidosryhmiä.

”Projektin sidosryhmä on henkilö, ryhmä tai taho, jolla on mahdollisuus vaikuttaa projektiin tai johon projekti vaikuttaa. Laajaan sidosryhmäkäsitteeseen luetaan kuuluvaksi kaikki projektiin sidoksissa olevat henkilöt ja ryhmät.”

(Projekti-instituutti 2017)

Huomioonotettavia sidosryhmiä ovat tässä tapauksessa käyttäjä (lapset), ostaja (aikuinen), tarjoaja (kirjakauppa tai kirjasto) tekijä (kuvittaja ja kirjailija) ja tuottaja (kustantaja).

1.6 Tutkimusmenetelmät

1.6.1 Aineisto ja lähteet

Saadakseni kattavan kuvan siitä, mitä lapsille kuvittaessa tulee ottaa huomioon, olen haastatellut jokaisen sidosryhmän yhtä tai useampaa edustajaa. Haastattelujen ohella olen tutustunut laajasti kuvituksen kenttään lukemalla lähdekirjallisuutta, tutustumalla lastenkirjoihin ja seuraamalla useita kuvittajia sosiaalisessa mediassa.

Yksi tärkeä tiedonlähteeni ovat omat opintoni. Tämän neljännen opiskeluvuoteni aikana osallistuin kuvittamisen syventäviin opintoihin, jotka sattuivat päällekkäin opinnäytetyöprosessini kanssa. Olen siis käsitellyt omaa kuvittajuuttani laajemmin, kuin mitä opinnäytetyöprosessiini itsessään kuuluu. Minun on siis hyvin vaikea eritellä, mikä tieto sinänsä on tullut itse opinnäytetyöprosessista ja mikä on tullut erikoistumisopinnoistani. Sen vuoksi tulen viittaamaan myös kursseilla läpi käytyihin asioihin ja luentoihin tässä opinnäytetyössä.

Tutkailen opinnäytteessäni sitä, millaisia näkemyksiä haastateltavillani on lastenkirjojen kuvittamisesta. Käsittelen aineistosta ja lähdemateriaalista nousseita teemoja, jotka konkreettisesti tulisi ottaa huomioon lastenkirjaa kuvittaessa. Tutkailen, miten nämä seikat näkyvät omassa työskentelyssäni ja miten käytän niitä produktiivisen osion toteutuksessa.

1.6.2 Hiljainen asiantuntijatieto

Menestyvän suomalaisen lastenkirjan tekemisestä ei ole olemassa mitään selkeää käsikirjaa, josta voisi löytää suuntaviivoja omaan työskentelyyn. Siksi on kysyttävä niiltä, jotka asiasta enemmän tietävät – alan asiantuntijoilta. Heillä on erittäin paljon kokemuksen myötä syntynyttä tietoa, jota voi olla hyvin vaikea pukea sanoiksi. Lastenkirjan tekemiseen liittyy hyvin paljon hiljaista asiantuntijatietoa – tekijä ”vaan tietää”, miten tehtävä tulee hoitaa.

Useat asiat, joita haastateltavat toivat esille, ovat sellaisia, joiden pukeminen sanalliseen muotoon voi olla hyvinkin haastavaa. (Pohjalainen 2012, 9.) Usein tekijä on kerännyt vuosien ajan itselleen sellaista kokemusta, jonka purkaminen osiin voi tuottaa vaikeuksia. Tämä on varmasti vaikuttanut tiedonkeruussa ja haastatteluissa siihen, miten tietoa esitetään ja sanoitetaan. Haastateltavan voi olla vaikea tuoda esille niitä ajatuksia, näkemyksiä ja työtapoja, jotka ovat hänelle jo hyvin intuitiivisia. Esimerkiksi kustantajan voi olla vaikea sanallistaa sitä, miksi juuri joku tietty kuvitus toimii – hän vain tietää sen intuitiivisesti kokemuksensa perusteella. Kuvittajan taas voi olla vaikea selittää, miksi hän piirtää hahmolleen juuri tietynmalliset kasvopiirteet.

1.6.3 Haastattelut

Kaikki haastattelut on toteutettu puolistrukturoituna temahaastatteluna. Teemahaastattelu sopii haastattelumetodiksi, kun keskustellaan haastateltavan omista kokemuksista, eikä ole varmuutta siitä, mitä vastauksia tullaan saamaan. (Hannila & Kyngäs 2008, 1.) Haastatteluja ohjaa ennen kaikkea halu ymmärtää lastenkirjakuvituksen maailmaa, joten en kokenut itse haastattelumetodilla olevan keskeistä roolia, vaan sillä, millaisia näkemyksiä haastateltavalla on. Siksi kysymykset ja haastattelu- sekä taltioimistavat vaihtelevat haastatteluiden välillä jonkin verran. Ennen haastattelutilanteita olen suunnitellut kysymykset etukäteen, mutta antanut haastateltavan itse myös vapaasti kertoa ajatuksiaan. Useassa haastattelussa suuri osa suunnitelluista kysymyksistä jäi kysymättä huomattessani, että haastateltava oli jo käsitellyt kysymystä koskevaan aihealueeseen. Keksinkin myös paljon uusia kysymyksiä haastattelujen aikana. Käytin haastattelu- ja oppimistilanteina ja opin niiden aikana paljon uusia asioita. Näistä useat olivat sellaisia, joita en ollut osannut edes ottaa huomioon kysymyksiä valmistellessani. Huomasin asioita, jotka kannattaisi ottaa esille tulevissa haastatteluissa, ja siksi täydensin kysymyksiäni aina uudelleen ennen seuraavaa haastattelutilannetta.

Osan haastatteluista nauhoitin ja litteroin myöhemmin, joistain haastatteluista taas kirjoitin vain muistiinpanot haastattelua tehdessäni. Tämän vuoksi joistakin haastatteluista on saatavissa suoria lainauksia, joita tulen esittelemään, joistain tarjolla on vain omat tiivistetyt muistiinpanot, joita en voi käyttää haastateltavan lainauksena, mutta joihin viitataan tekstissä. Kirjaamistapojen eroista johtuen jotkut haastattelut voivat vaikuttaa saavan toista suuremman painoarvon käsitelyssäni. Painoarvoon vaikuttavat myös haastateltavien henkilökohtainen verbaalinen kyky ja varmasti myös se, mitkä heidän sanomistaan asioista resonoivat

käsiteltävien asioiden ja omien näkemysteni kanssa. Teen tämän opinnäytetyön vahvasti oman oppimisen kannalta, joten näkökulmaan vaikuttaa vahvasti se, mitkä asiat koen itse tärkeinä ja merkityksellisinä. Tämä on varmasti vaikuttanut siihen, mitkä asiat olen kirjannut ylös haastatteluiden aikana ja miten haastattelut ovat edenneet.

Vaikka haastattelut eivät ole menneet minkään tarkasti suunnitellun haastattelutavan mukaisesti, koen, että olen saanut niistä kuitenkin paljon uutta ja arvokasta tietoa mahdollista kuvittajan uraani varten. Itse haastattelumetodi ei ole tässä tilanteessa tärkein, vaan se, miten paljon olen oppinut.

Otanta on hyvin pieni, eikä siitä voi tehdä tieteellisiä johtopäätöksiä. Koska haastateltavien joukko on suppea, henkilökohtaiset mieltymykset saavat erittäin paljon painoarvoa ja voivat vääristää johtopäätöksiä. Väitän kuitenkin, että haastattelujen tulokset antavat suuntaa-antavia vastauksia lastenkirjojen kuvittamista koskeviin kysymyksiin ja auttavat ennen kaikkea minua, ja muita aloittelevia kuvittajia, eteenpäin. Suuntaa-antavat ajatukset ja henkilökohtaiset preferenssit tuovat opinnäytetyöhöni sekä kehittymiseeni kuvittajana lisää ulottuvuuksia.

1.6.4 Lasten ja vanhempien haastattelu

Koska olen kiinnostunut 4-8 -vuotiaille kuvittamisesta, otin ottanut tämän huomioon haastateltavia valittaessa. Haastattelin yhtä tuttavaperhettä, johon kuului äiti, isä, 8-vuotias tyttö ja 6-vuotias poika. Haastateltavat lapset sopivat hyvin valittuun ikäskalaan ja samalla heidän vanhemmillaan on kokemusta sen ikäisille lapsille hankittavista ja luettavista kirjoista.

Aloitin ensin haastattelemaan äitiä, mutta koko perhe innostui asiasta ja liittyi äidin seuraan antamaan kommentteja. En tuntenut perheen lapsia, joten he olivat ujoja, eivätkä juuri uskaltaneet vastata. Anonymiteetin säilyttämiseksi käytän tässä opinnäytetyössä heistä sukunimeä ***Virtanen***.

Lasten haastatteleminen yksittäin on hyvin vaikeaa, joten koin sen liian haastavaksi tämän opinnäytteen suunniteltuun työmäärään nähden. Voidaan myös pohtia kysymystä siitä, kuinka suuri lasten vaikutusvalta on lastenkirjoja valittaessa, vai tekeekö vanhempi yleensä valinnat. En kuitenkaan ota tähän kantaa tässä työssä.

1.6.5 Kirjastotyöntekijän haastattelu

Haastattelin Lahden kaupunginkirjaston lastenkirjaosastosta vastaavaa pedagogista informaatikkoa. Olin uunnitellut kysymykset etukäteen ja niiden pohjalta ohjasin haastattelua strukturoimattomasti. Tämä oli ensimmäinen haastatteluitani, joten näin jälkikäteen koen, että en osannut vielä silloin kysyä oikeita kysymyksiä. Hän oli myös hieman kiireinen ja tilanne oli hektinen hänen kierrätäessään minua ympäri lastenosastoa. Sain kuitenkin tärkeää tietoa myös hänen näkökulmastaan.

1.6.6 Kustantajien haastattelut

Vierailin Helsingin kirjamesseilla 27.10.2016 haastatellakseni lastenkirjallisuuteen perehtyneitä ihmisiä. Haastateltavat valikoituivat sen perusteella, keitä asiantuntijoita eri kustantamoiden messuosastoilla oli paikalla. Haastattelin Otavan lastenkirjapäällikköä ***Emma Aftania***, Wsoyn toimituspäällikköä ***Mikael Ahlströmiä***, Kariston myynti- ja markkinointipäällikköä ***Veijo Kekäläistä*** sekä Sanoma Oy:hyn kuuluvan Oppi & Ilon tuottajaa ***Katariina Sulanderia***. Olin kirjoittanut aiemmin ylös kysymyksiä, joihin haluaisin vastauksia, mutta haastattelut muotoutuivat tilanteen ja haastateltavan persoonan sekä resurssien mukaan. Esittelin ensiksi opinnäytetyön aiheeni ja kerroin, mihin haluaisin vastauksia. Tämän jälkeen kyselin vapain sanamuodoin, mitä kuvittajan tulee ottaa huomioon lastenkirjan kuvitusprosessissa.

Kirjasin ensimmäisen haastattelun (Otava) vastaukset ylös paperille tiivistetyin muistiinpanoin sekä täydensin muistiinpanojani heti haastattelutilanteen jälkeen asioiden vielä ollessa selkeitä muistissani. Huomasin kuitenkin, että tämä menetelmä ei ollut kovin tehokas, ja tärkeitä seikkoja saattoi jäädä huomiotta. Seuraavissa haastatteluissa (Oppi & Ilo, Wsoy) nauhoitin koko keskustelun kännykällä ja litteroin siitä ydinajatuksia ylös. Kariston edustajan haastattelun nauhoitin, mutta teknisen virheen vuoksi se hävisi puhelimen muistista haastattelun loppupuolella. Heti haastattelun jälkeen kirjasin kuitenkin tärkeimmät vastaukset ylös.

Messuympäristö oli haastatteluiden kannalta haastava, sillä ylimääräistä häiriötä oli paljon. Jos tekisin haastattelut uudelleen, mieltäisin kysymykset vielä tarkemmin sekä ottaisin mukaan mm. ammattimaisen äänityslaitteen. Koen kuitenkin, että sain haastatteluista sellaista erittäin arvokasta ammattilaistietoa, jota kirjoista on vaikea löytää. Useilla haastateltavilla on useiden vuosien kokemus kirjakustannusosalta ja mukana on paljon kokemuksen mukanaan tuomaa tietoutta.

Helsingin Kirjamessuilla tekemieni haastattelujen lisäksi sain myös kuulla Kustantamo S&S:n (osa Schildts & Söderströmiä) kustannuspäällikön **Mirjam Ilvaksen** näkemyksiä käydessämme kustantamossa ekskursiolla osana syksyllä järjestettyä kuvituksen erikoistekniikat -kurssia. Kirjasin tapaamisen aikana esille tulleet asiat muistiin. Esitin myös pari omaa kysymystä, jotka liittyivät opinnäytetyöni aiheeseen.

1.6.7 Kuvittajien haastattelut

Osallistuin syksyn 2016 aikana kuvituksen erikoistekniikat -kurssille, jonka opettajana toimi kuvittaja **Sari Airola**. Kurssilla keskityttiin pääosin lastenkirjojen kuvittamiseen ja kurssitöinä opiskelijoiden tuli tehdä kuvituksia Liisa Ihmemaassa -kirjaan. Kurssin aikana Airola piti useita luentoja siitä, mitä asioita kuvittaessa tulee ottaa huomioon. Kirjasin muistiinpanot näistä luennoista ja käytän niitä osana aineistoani. Luennoilla saamieni tietojen lisäksi haastattelin vielä lisäksi Airolaa henkilökohtaisesti. Toteutin haastattelun vapaasti ilman mitään haastattelumallia ja annoin haastateltavan vaikuttaa keskustelun kulkuun

Halusin opinnäytetyöhöni lisäksi myös lisää kuvittajan näkemystä, joten otin yhteyttä Tatu ja Patu -kirjojen kuvittajiin **Aino Havukaiseen ja Sami Toivoseen**. Sovimme haastattelun ja pääsin vierailemaan heidän työhuoneelleen ja kotiinsa Sastamalassa 1.2.2017. He kertoivat hyvin laajasti omia näkemyksiään lastenkirjojen tekemisestä. Kun puhun heistä tässä opinnäytetyössä, kirjoitan heidän nimensä muodossa Havukainen & Toivonen, sillä he toimivat saumattomasti tiiminä, eikä silloin ole aihetta puhua heistä erikseen. Kuitenkin jos käsittelen heitä yksittäisinä tekijöinä, käytän silloin heidän nimiään yksittäin.

Airola ja Havukainen & Toivonen ovat tekijöinä hyvin erilaisia. Havukainen & Toivonen eivät niinkään koe olevansa kuvittajia, vaan omien sanojensa mukaan sisällöntuottajia, jotka käyttävät kuvitusta työkalunaan. He sekä suunnittelevat, ideoivat että kuvittavat itse kirjansa, joita ilmestyy keskimäärin yksi vuodessa. Heidän kirjansa ovat hyvin humoristisia, ja he kokevat olevansa enemmän huumorikirjailijoita kuin lastenkirjailijoita. Airolan taas voi nähdä enemmän ns. klassisena kuvittajana, joka kuvittaa paljon toisten kirjoittamia tekstejä, vaikkakin kirjoittaa myös itse osan kirjoistaan. Hänen kirjojaan ilmestyy useammin kuin em. kuvittajakaksikon. Kirjojen tarinat ovat myös yksinkertaisempia ja perinteisempiä verrattuna Havukaisen & Toivosen kirjoihin.

Myös kuvitustyyllillisesti haastattelemani kuvittajat eroavat toisistaan. Havukaisen & Toivosen tyyli on sarjakuvamaista, karikatyyrisiä ja täynnä humoristisia

yksityiskohtia. Airola taas kuvittaa ihmisten lisäksi suloisia ja sympaattisia eläinhahmoja. Airola kuvittaa kirjansa lähtökohtaisesti käsin, minkä vuoksi kuvissa on paljon tekstuuria. Hän sekoittaa eri tekniikoita, kirjasta riippuen mm. kollaasia, akryylimaaleja, öljypastelleja sekä puuvärejä. Hän toteuttaa kuvitukset manuaalisesti, jonka jälkeen ne skannataan. Havukainen & Toivonen sen sijaan ovat kehittäneet tyylin, jossa yhdistyy molempien ideat, Toivosen ääripiirrot ja Havukaisen värit. He ideoivat kirjat yhdessä, mutta Toivonen vastaa kaikesta piirtämistyöstä. Hän piirtää luonnokset pariskunnan yhdessä kehittämien ideoiden perusteella ja he yhdessä kehittelevät ideoita eteenpäin näiden pohjalta. Viimeistelyvaiheessa Toivonen piirtää ääripiirrot, jonka jälkeen ne skannataan ja siirretään tietokoneelle. Tästä Havukainen jatkaa työskentelyä taiton, värien ja asettelun parissa. Hän muokkaa ja kasaa omien sanojensa mukaan kuin palapeliä Toivosen tekemistä ääripiirrokseista. Tyyli on hyvin tekstuuritonta ja sarjakuvamaista.

Jo ihan ensimmäisessä seminaarissa, jossa esittelin opinnäytetyöni aiheen, toin esille kisälli-mestari-periaatteen, jota halusin osittain käyttää. Tässä koen tavoitteeni täyttyneen, sillä opin näiltä ”mestareilta” paljon. Aihe-seminaarissa sain palautetta, että jokaisen kuvittajan on tehtävä ”omaa juttuaan”, mikä onkin aivan totta. Tässä kisälli-mestari-periaatteessa ei kuitenkaan ole kyse siitä, että matkisin menestyneitä kuvittajia. Heillä on jo vuosikausien kokemus lastenkirjojen kuvittamisesta, joten heillä on sellaista hiljaista tietoa, jota ei välttämättä kirjoista saa. Siksi onkin erittäin positiivista, että pääsin haastattelemaan näin erilaisia kuvittajia ja sain kuulla erilaisia näkemyksiä, joita voin hyödyntää omassa työskentelyssä. Ei ole vain yhtä ainuttakaan oikeaa tapaa tehdä asioita, mutta voin oppia erilaisista työskentelytavoista paljon. On erittäin hienoa, että näillä menestyneillä kuvittajilla oli aikaa vastata kysymyksiini.

1.7 Lastenkirjakuvituksen historiaa

Koen, että yksi tärkeä osa ilmiön ymmärtämistä on perehtyä sen taustoihin. Niinpä olen myös tutustunut hieman lastenkirjallisuuden ja sen kuvittamisen historiaan, joka on hyvinkin lyhyt suhteutettuna ihmiskuntamme ikään. On mielenkiintoista huomata, miten nykypäivänä niinkin itsestäänselvyydeltä tuntuva tapa kirjoittaa ja kuvittaa tarinoita lapsille kirjan muodossa on itse asiassa suhteellisen tuore ilmiö.

1.7.1 Lastenkirjallisuuden synty

Kirjapainon keksimisen jälkeen kului monta sataa vuotta, ennen kuin varta vasten lapsille tarkoitettua kuvaa alettiin tuottaa. Samoihin aikoihin kuin lapsipsykologia alkoi kehittyä, myös lapsille suunnattua kuvaa alkoi esiintyä – noin satakunta vuotta sitten. Tätä aiemmin sama kuvamateriaali luultavasti puhutteli kaikenikäistä väestöä yhtä vahvasti, sillä aikuisetkaan eivät olleet vielä tottuneet kuvien katseluun ja suhtautuivat kuvalliseen materiaaliin hyvinkin naiivisti. (Laukka 2001, 63.)

Alun perin sadut ja kansantarinat olivat aikuisten viihdettä. Ne olivat useinkin hyvinkin julmia ja jopa pornografisia, eivätkä sopineet lapsille. (Zipes 1989, Saukkolan 1996, 57 mukaan) Hans Christian Andersenin kirjoja kuvitettiin menekin lisäämiseksi, mutta ajankuvan mukaisesti kuvitukset olivat hyvin realistissävytteisiä ja pääosin aikuiselle väestölle tarkoitettua. Pikku hiljaa lastenkirjallisuuden suosio kuitenkin kasvoi Euroopassa 1800-luvun aikana. (Saukkola 1996, 58)

Suomalaisen lastenkirjallisuuden voidaan sanoa saaneen alkunsa 1800-luvun puolivälissä. Ennen 1850-lukua Suomessa julkaistiin vain muutamia kymmeniä suomen- ja ruotsinkielisiä lasten- ja nuortenkirjallisia teoksia. 1700-luvulla lastenkirjallisuutta oli julkaistu hyvin pienissä määrin, ja suurin osa näistäkin teoksista oli valistuksen aikakauden mukaisia tietopohjaisia ja opettavaisia, lasten sivistämiseen tarkoitettuja teoksia. Lukutaito ei ollut vielä niin tavallista kuin nykyään, varsinkaan rahvaan parissa. Lukutaitoiset olivat yleensä ylempää yhteiskuntaluokkaa, jotka osasivat kieliä ja lukivat lapsilleen kirjoja alkuperäiskielellä; saksaksi, englanniksi, ranskaksi tai ruotsiksi. 1800-luvulla lasten- ja nuortenkirjallisuus alkoi kasvamaan vähitellen koko Euroopassa, mutta Suomen sisäpoliittisen tilanteen vuoksi kaikki kotimainen kirjallisuus kuitenkin kärsi vuosisadan alussa – samalla myös lastenkirjallisuus. Venäjän Tsaarin alkaessa suosimaan suomea 1830-luvulla, myös suomenkielinen kirjallisuus pääsi nosteeseen. Koulu-

laitoksen syntyminen 1860-luvulla vaikutti erittäin suuresti sekä lukutaitoon että myös samalla lapsille tarkoitetun kirjallisuuden määrään. Myös painotalojen, kirjakustantajien, kirjasitomaiden, kirjastojen ja kirjakauppojen määrän kasvu vaikutti lastenkirjojen levikkiin. Suomalaismielisyyden lisääntyminen myös vaikutti positiivisesti lastenkirjallisuuteen, sillä tämän nähtiin ajavan kansallista aatetta. (Ihonen 2003, 12-16.)

1.7.2 Suomalaisen lastenkirjojen kuvittamisen historiaa

Lastenkirjojen kuvittamisen kehittymiseen liittyy varmasti se, että painotus alkoi 1800-luvulla siirtyä pois faktapohjaisesta tietotekstistä lasten omaa maailmaa painottavaksi. Tähän vaikutti suuresti kansallisromantiikan nousu, joka korosti sekä mielikuvitusta romanttisen tyyliuunnan mukaisesti että isänmaallisuutta nationalismin hengessä. J.V. Snellman vaati innostavaa opetusta ja sopivaa kirjallisuutta, joka ei sammuta lasten intoa lukea. Hän kritisoi aikakautensa ”raudankovaa vakavuutta” joka ei antanut tilaa mielikuvitukselle. Kuvitettuja kirjoja kannattivat erityisesti suomalaisuusmieliset, koska näistä vielä lukemaan oppimattomat pienet lapset oppisivat isänmaallista ajattelua ja arvostusta omaa perhettänsä kohtaan. (Ihonen 2003, 12-19.)

Painotekniikan kehittyessä myös värillisten kuvakirjojen painaminen ja julkaiseminen tuli kannattavaksi, joten vasta 1870-luvulla Suomessa painettiin ensimmäiset värilliset lasten kuvakirjat. (Ihonen 2003, 18.) Ensin julkaistiin paljon käännöskuvakirjoja, mutta jo 1800-luvun lopussa ilmestyivät ensimmäiset suomalaisen kuvittajien kuvittamat teokset – vuonna 1875 julkaistu Rudolf Waldemar Åkerblomin kuvittamat *Ur livets vår* (1875) ja *Kuvia Suomen lasten elämästä* (1882). Muita ajan merkittäviä suomalaisia kuvitettuja lastenkirjallisia teoksia olivat Zacharias Topeliuksen sadut, kirjat ja tarinat. Näitä kuvittivat mm. Topeliuksen vaimo Emilie Topelius ja Hanna Frosterus-Segerstråle herkällä akvareiliteknikalla sekä Berndt Abraham Godenhjelm litografialla. Topeliuksen satuja olivat mukana kuvittamassa myös kansallisromanttisen ajan kärkitaiteilijoita, mm. Helene Schjerfbeck ja Albert Edefelt. (Laukka 2003, 92, 97.) Tämän vuoksi kuvitukset olivatkin usein hyvin korkeatasoisia (Orlov 2003, 48.) Ajan kansallisromanttinen tyyli näkyi selkeästi myös lastenkirjoissa, joiden kuvamaailma oli konservatiivista ja isänmaallisuutta painottavaa. Vaikka 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa elettiin vahvasti teollistumisen aikaa, ei se juuri näkynyt lastenkirjallisuudessa, jota kuvittivat nostalgiset, perinteiset suomalaiset maalaismaiset pellavapäisine lapsineen. (Laukka 2003, 94.)

1900-luvun alussa nähtiin perinteisten kansallisromanttisten kuvien lisäksi ajalle ominaista jugendtyyliä, sekä myös surrealistista ja leikkisää kuvitusta. Jalmari Finnen hullunkuriset *Kiljusen Herrasväki* -kirjat saivat tragikoomisen ilmeensä Rafael Rindellin kädestä (kuva 1). Sarjaa jatkoi myöhemmin Rudolf Koivu. Selkää ja yksinkertaista ilmaisua kehitti mm. Alexander Paischjeff muuten niin realistisen ja orjallisesti luonnollisuutta noudattavan tyylin rinnalle, mikä oli ensimmäisiä askeleita pienten lasten kirjojen yksinkertaistettua kuvakieltä kohti. (Laukka 2003, 102-103.)

KUVA 1. Kiljusen herrasväki (kirjasampo.fi 2016)

Sotia ennen tärkeimpiä ja yhä edelleen tunnettuja kuvittajia voidaan katsoa olevan Rudolf Koivu ja Martta Wendelin. Heitä on usein verrattu toisiinsa heidän visuaalisesti samankaltaisten akvarellityyliensä vuoksi, mutta itse asiassa heidän lähestymistapansa kuvittamiseen, ja elämään, oli hyvin erilaista. Rudolf Koivu aloitti kuvittajanuransa vuonna 1911. Hän ei antanut realismin rajoittaa luovuuttaan, vaan toi usein kuviinsa fantasiaelementtejä (kuva 2), Hänen tyyliään leimasi vahva symbolistisuus sekä art nouveaun vaikutus, johon myöhemmin tuli lisäksi surrealistista ja ekspressiivistä ilmettä (Laukka 2003, 112). Wendelin taas pitäytyi lähinnä tutuissa ja turvallisissa arvoissa sekä kansallisromanttisessa realistisessa ilmaisussa maiseman ja ihmisen kuvaamisessa (kuva 3; Laukka 2003, 114). Rudolf Koivun mukaan on myös nimetty yksi maamme merkittävimmistä lastenkuvituspalkinto, Rudolf Koivu-palkinto, johon liittyvä kilpailu järjestettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1949. Ammattimaisten kuvittajien joukko oli pieni, joten samat nimet toistuivat alkuvuosina kyseisen kilpailun voittajina. (Laukka 2003, 116.)

KUVA 2. Rudolf Koivun kuvitusta (rudolfkoivu.fi 2017)

KUVA 3. Martta Wendelinin kuvitusta (marttawendelin.fi 2017)

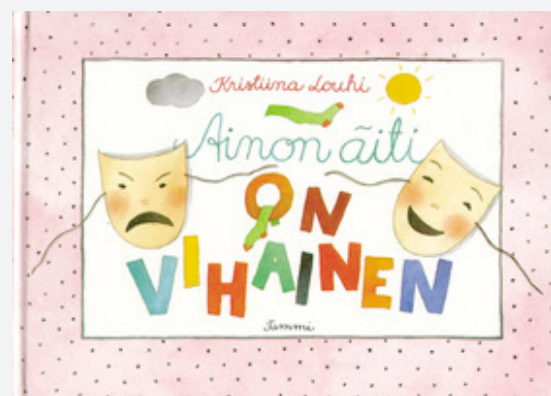
1940-luvulle tultaessa lastenkirjojen kuvailmaisun voidaan nähdä vapautuneen hieman klassisesta kansallisromanttisesta akvarelli-ilmaisusta. Sodanjälkeisen lastenkirjojen kuvittamisen merkittävin henkilö oli ehkä Maija Karma, jonka tyyli on liikkuvaista ja dynaamista. (Laukka 2003, 121.) Vuonna 1952 Tove Jansson julkaisi *Kuinkas sitten kävikään?* -kirjan, mikä oli ensimmäinen liike kohti modernia ja keveämpää lastenkirjakuvitusta (Laukka 2003, 122). Tätä ennen kuvitusrintamaa oli leimannut vahva kansallisromanttinen ja nostalgisoiva, sekä realismiin pohjautuva lapsenkuvauus. Janssonin maailma toi kokonaan uuden aspektin lastenkirjakuvituksen kentälle. Hänen vaikutuksensa voidaan nähdä olevan erittäin mullistava, onhan hän varmasti vielä edelleenkin tunnetuin suomalaiskuvittaja maailmalla.

1960-luvun lastenkirjatuotanto oli Suomessa hyvin vähäistä. Sen sijaan 1970-luvulla aloitti toimintansa moni suosittu kuvittaja. Hannu Taina alkoi kuvittaa Elina Karjalaisen kirjoittamaa *Uppo-Nallea* vuonna 1977. Vuonna 1978 taas Maikki Harjanne aloitti erittäin suosituksen Minttu-kirjasarjansa kirjalla *Minä olen Minttu* (kuva 4). (Laukka 2003, 124-127.)

1980-luku on suomalaisen lastenkirjakuvituksen todellista kulta-aikaa. Ajalle ovat tyypillistä sekä fantasiaa, liioiteltu karikatyyrisyys, kiinnostus historiaan ja myytteihin sekä uutena tekniikkana kuivapastelli. 1980-luvulta voidaan mainita mm. Mika Launis, joka myöhemmin kuvitti myös *Harry Potter* -kirjojen kannet. Hän kuvitti Samuli ja Annukka Aikion saamelaisesta tytöstä kertovan sadun *Tyttö, joka muuttui kultaiseksi koskeloksi*, joka julkaistiin yhdeksällä kielellä. Toinen merkittävä 80-luvulla vaikuttanut kuvittaja on Kristiina Louhi, jonka *Aino- ja Tomppa*-kirjat ovat saaneet erittäin suuren suosion (kuva 5). Ensimmäinen Aino-kirja julkaistiin vuonna 1984. (Laukka 2003, 128-129.)

KUVA 4. Minttu-sarjan ensimmäinen kirja (ntamo.fi 2017)

KUVA 5. Aino-sarjaa (kirjavakukka.blogspot.fi 2013)

1980- ja 1990- lukujen merkittävin suomalainen kuvakirjailija on eittämättä Mauri Kunnas. Hänen toimintansa on jatkunut vielä tähän päivään asti. Kunnaksen vuonna 1979 julkaisemansa *Suomalainen tonttukirja* siivitti lastenkirjailijan pitkälle uralle (kuva 6). Myös 1990-luvulla toimintansa aloittanut Markus Majaluoma on tehnyt mittavan uran lastenkirjan parissa. Hänen tyylinsä on Kunnaksen tavoin humoristista ja tunnistettavaa. Muita 1900-luvun lopun merkittäviä kuvittajia ovat Julia Vuori, Virpi Talvitie. (Laukka 2003, 131-133.)

KUVA 6. Mauri Kunnaksen ensimmäinen kuvakirja (maurikunnas.fi 2017)

2000- ja 2010-luvun merkittävimpiin suomalaisiin kuvittajiin kuuluu vielä uraansa jatkaneen Mauri Kunnaksen lisäksi varmasti haastateltavani Aino Havukainen ja Sami Toivonen (kuva 7), jotka saivat Rudolf Koivu –palkinnon vuonna 2001 (Laukka 2003, 116). Heidän kirjansa ovat vuosia keikkuneet myydyimpien lastenkirjojen listoilla (mm. Kustantajat 2013 ja 2016). 2000- ja 2010-lukuja värittää vahva digitaalisuuden kehitys, joka on vaikuttanut kuvituksen kehittymiseen. Käsin tekemisestä on siirrytty digitaaliseen kuvittamiseen. Sovellusten, videoiden ja kaiken painamattoman materiaalin lisääntyminen on tuonut kustantamoille taloudellisia paineita.

KUVA 7. Aino Havukainen ja Sami Toivonen (suomitranslation.com 2010)

2 Miten lastenkirja kuvitetaan?

Lastenkirjan kuvittaminen eroaa selkeästi muusta kuvittamisesta, kuten aikakauslehtikuvituksesta, ja lasten ollessa kohderyhmänä on otettava huomioon eri asioita kuin aikuisille kuvittaessa. Lapsen ikä on pidettävä mielessä, eikä kuvassa esimerkiksi voi esittää asioita, joiden yleisesti tiedetään olevan haitallisia pienen mielelle. Kun tarkastellaan lastenkirjallisuutta, huomataan, että lapsille suunnatut kuvat ovat usein sympaattisia, suloisia ja värikylläisiä. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana olen pyrkinyt selvittämään, mitä konkreettisia asioita kuvittajan tulee ottaa huomioon, kun tehtävänä on kuvittaa lastenkirja.

Koko projektin yhtenä tavoitteena on ollut selvittää, miten lastenkirja kuvitetaan mahdollisimman hyvin – eli mahdollisimman toimivasti. Tämä sisältää kaikki kysymykset toimivasta kuvitustyylistä sekä sisällöllisistä että muodollisista seikoista. Toimivuudella tarkoitan sitä, miten lastenkirjakuvitus parhaiten palvelisi kaikkia osapuolia – kaikkia sidosryhmiä. Tällöin on otettava huomioon itse käyttäjä (lapset), ostaja (aikuinen), tarjoaja (kirjakauppa tai kirjasto) tekijä (kuvittaja ja kirjailija) ja tuottaja (kustantaja).

Haastatteluista nousi esille, että kuvitustyyli on itse asiassa hyvinkin yksilöllinen asia, minkä vuoksi tyylejä on hyvinkin paljon erilaisia. Siksi voi myöskin olla hyvin vaikea löytää suoranaisia sääntöjä ja ohjeita sille, miten tehdään hyvä lastenkirjakuvitus.

”Ei, ei sit voi sanoa sillä tavalla, se on niin tapauskohtaista, hyvät on tosi erilaisia.”

Mikael Ahlström, kustannuspäällikkö, WSOY

Vaikka useat kuvittamiseen liittyvät valinnat voivat olla hyvinkin subjektiivisia, aineiston pohjalta on havaittavissa myös joitain lainalaisuuksia. Käsittelen näitä seuraavissa kappaleissa ja analysoin sitä, miten olen itse ottanut ne huomioon työskentelyssäni. Olen jaotellut huomioon otettavat seikat alaotsikon alle: Kuvitustyyli, sisällölliset seikat, hahmot, tekniikka, värit, esteettisyys ja taitto sekä sommittelu. Lisäksi kirjoitan vielä prosessista kustantamon kanssa.

2.1 Kuvitustyyli

Kaikki, mitä lastenkirjan kuvituksessa näkyy, esitetään kuvittajan henkilökohtaisen tyylin kautta. Onko tärkeää, että kuvittajalla on omaleimainen tyyli, joka säilyy samana kirjasta kirjaan? Onko olemassa lainalaisuuksia, jotka määrittävät, miksi joku tyyli toimii lapselle ja toinen ei?

Jokainen kuvittaja on yksilö, jolla on oma ainutkertainen tyyliinsä tuottaa kuvaa. Kuvitustyyliä voidaan myös kutsua kuvan esteettiseksi sisällöksi ja muodoksi. Kuvan tekijän tyyliä rajoittaa hänen käyttämänsä tekniikka, työvälineet sekä kuvittajan oma motivaatio. Kuvitustyylin muodostavat hahmojen ulkonäkö, muodot, värit, käytetty kuvitustekniikka ja kuvien sisältö. Kun vertaillaan eri kuvittajia, huomataan, että heidän kuvituksensa näyttävät selkeästi erilaisilta. Ovatko kuvittajat kehittäneet tyyliinsä täysin tietoisesti miettien kaupallista menestyvyyttä vai tekevätkö he vain sellaista, joka heitä itseään miellyttää? Oli miten oli, kuvitustyylin voi nähdä erittäin merkittävänä asiana niin lastenkirjan tekemisvaiheessa kuin kuluttajan ostopäätöksessä.

Samalla tavoin kuin teksti ja sisältö, kuvat ovat myös kulttuurin muovaamia ja yhteisesti sovittuja tapoja esittää eri merkityksiä (Hatva 1993, 9). Kuvan tyyliin voivat vaikuttaa mm. omat mieltymykset, aikakausi, koulutus ja se millaisten kuvien ja kuvitusten vaikutuspiirissä kuvittaja itse on ollut. Eri kulttuureissa on erilaiset tavat tehdä kuvaa, mikä vaikuttaa varmasti hyvin paljon myös kuvittajan tyyliin tiedostamattomalla tavalla. Myös kuvittajan oma elämäkerta ja kokemukset voivat näkyä kuvista. (Laukka 2001, 64-65.) Olen itse huomannut, että kuvituksen trendit myös vaihtelevat samoin kuin muutkin trendit. Olen seurannut kuvituksen kenttää esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, ja tiettyjen asioiden voi huomata olevan pinnalla yhtä aikaa. Esimerkiksi on havaittavissa, että 2000- ja 2010- luvuilla ihmishahmot ovat korostuneen naivistisia isoine päineen ja silmineen verrattuna aiempien vuosikymmenten realistisempaan ilmeeseen. Tulisiko siis trendit siis pitää mielessä tyyliä kehitellessä vai noudattaa vain omaa sisäistä intuitiotaan?

Kuvittajan tyyli ja tekniikka nähdään usein pelkästään esteettisinä seikkoina, mutta itse asiassa niiden merkitys on pelkkää visuaalisuutta laajempi. Ne vaikuttavat suoraan siihen, miten kuvaa ymmärretään. Kuten usein lastenkirjoissa, lukijalle halutaan opettaa jotain. Kuvituksen esteettiset valinnat vaikuttavat suoraan myös oppimiseen. (Hatva 1993, 52.)

2.1.1 Tyylin kehittäminen

Kuten huomataan, kuvitustyyli on itse asiassa seikka, joka muodostuu osittain tiedostamatta kuvittajan elämän aikana kokemien asioiden ja hänen yksilöllisen luovuutensa pohjalta. Sen määrittelemisen, mistä tuo tyyli koostuu, ja minkä vuoksi se on tunnistettavaa, on usein vaikeaa, sillä tyyliin vaikuttavat elementit voivat olla osittain selittämättömiä ja vaikeita havaita. (Hatva 1993, 65.) Tämän toi esille myös WSOY:n Mikael Ahlström kysyttäessä, onko tärkeää, että lastenkirjakuvittajalla on omaleimainen tyyli.

”Siis niinku tunnistettava, niin melkein kaikillahan on tunnistettava tyyli kyllä, että vaikee sitä nyt on sinänsä välttää.”

Mikael Ahlström, kustannuspäällikkö, WSOY

Tätä kysymystä pohtiessani olen itse nähnyt kuvitustyylin asiana, jota tekijä itse tietoisesti kehittää haluamaansa suuntaan. Tietenkin taustalla vaikuttaa vahvasti kuvittajan yksilöllisyys, mutta näkisin, että usein tyylin muokkaaminen mahdollisimman toimivaksi vaatii harkittua kehittämistyötä.

Olen opintojeni aikana kuullut erilaisia näkemyksiä kuvittajan oman tyylin tärkeydestä. Siksi juuri yksi opinnäytetyöni suurimmista motivaatioista oli löytää enemmän omaa kuvitustyyliäni ja kehittää sitä eteenpäin. Kuitenkin kertoessani opinnäytetyöni aiheen useille ihmisille, sain usein kuulla palautetta, että minullahan on jo selkeä ja tunnistettava tyyli. Olen tehnyt kuvitusta ja tietoisesti kehittänyt piirustustyyliäni jo ennen Muotoiluinstituuttiin tuleamista, joten ehkä edistystä on tapahtunut. Oman kehityksen näkeminen voi kuitenkin usein olla vaikeaa, ja tekijä on usein kriittinen omaa työtään kohtaan. Näen aina kuvittamissani asioita, jotka eivät mielestäni toimi, ja joita haluaisin kehittää eteenpäin ammatillisempaan suuntaan.

2.1.2 Yksi vai monta tyyliä?

Toisaalta on aiheellista kysyä, onko edes tarpeellista, että lastenkirjan kuvittajalla on tyyli, joka on aina tunnistettavissa? Tämä kysymys jakaa mielipiteitä haastateltavien kesken. Sari Airolan mukaan on tylsää kuvittaa aina samalla tyyllillä eivätkä lapsetkaan jaksaa aina lukea kirjoja, jotka on tehty samalla tavalla. Hänen mukaansa on parempi, jos on monta tunnistettavaa tyyliä yhden sijasta,

jolloin kuvittaja pystyy mukauttamaan työskentelynsä tarpeen mukaan. Hänen mukaansa usealla tyylillä kuvittaminen myös pitää virkeänä.

”Musta on tylsää, jos on niinku yks hyvin tunnistettava tyyli. Mutta, mut sit jos ajattelee, että yrittäs vaikka maailmanmarkkinoille, niin sen yhden tunnistettavan tyylin kanssa on helpompia mennä. Mut jos aattelen itseäni henkilönä, niin must tuntuu, että se pitää virkeänä, jos ei oo ihan sidottu semmoseen yhteen tyyliin. Mutta tietysti yhdessä kirjassa pitää olla yhtä tyyliä.”

Sari Airola

Lähes kaikki haastattelemani kustantamoiden edustajat näkivät tärkeänä sen, että kuvittajalla on omailemainen tyyli. Otavan Aftan kuitenkin mainitsi, että osa kuvittajista haluaa tehdä täysin omaa juttuaan, kun taas osa vaihtaa tyyliään. S&S Kustantamon Ilvas näki oman tyylin merkityksellisyyden varsinkin uran alkuvaiheessa, mutta toisaalta koki monipuolisuuden ja adaptiivisuuden ammattitaidon merkinä.

On tärkeää pitää mielessä myös se, miten saman kuvittajan tyyli toistuu eri lastenkirjoissa. Kehittymistä varmasti tapahtuu uran edetessä ihan luonnostaan, mutta tietoinen lähestyminen ja pohtiminen on myös tärkeää. Sari Airolan painottikin, että yhdessä kirjassa on hyvä olla yksi tyyli – se, että tekniikka ja väripaletti pysyvät samana koko kirjan halki. Hieman toisenlaisen näkemyksen lastenkirjan kuvittamiseen taas tuo Ilon Wikman, joka on kuvittanut omaan elämäänsä pohjautuvan kirjan *Pitkä, pitkä matka (Det långa, långa resan, 1996)* (kuva 8). Kirja kuvaa Ilon-tytön matkaa Ruotsiin sotaa pakoona ja se on täynnä erilaisia tunteita. Erityisen kirjasta tekee se, että eri tunteet on kuvitettu eri tyylillä ja eri tekniikoita käyttäen. Kaikki positiiviset asiat on maalattu vesivärejä käyttäen kun taas negatiiviset ja pelottavat asiat on toteutettu kovilla väriliiduilla, karsitulla väriasteikolla sekä mustalla musteella. (Heinimaa 2001, 155.)

KUVA 8. *Det långa, långa resan* (Brombergs 2017)

Tästä voi huomata, että kuvitustyylin ei aina tarvitse olla sellaista, jossa käytetään koko ajan kirjan halki samoja värejä ja tekniikoita. Myös tekniikkaa voi käyttää tarinan tukena. Kuitenkin näkisin, että tekniikan ja tyylin koko ajan vaihdellessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, että ylilyöntejä ei tapahdu. Vaikka tekniikka vaihtuu, Sari Airolan esille tuoma ajatus myös pitää tässäkin paikkansa, ja vaihtelevan tyylin olisi mielestäni myös luotava yhtenäinen kokonaisuus. Toisaalta voidaan myös kyseenalaistaa se, tarvitsisiko kirjassa olla lähtökohtaisesti yhteneväinen tyyli. Mitä jos jokainen sivu olisi erilainen? Haittaisiko se lapsia?

Ehkä yhteneväinen ja tunnistettava tyyli voidaankin nähdä lupauksena tietystä laatuasosta ja tyylimaailmasta. Kun kuvittajan tyyli on tunnistettava ja toistuva, ostaja ja kirjan käyttäjä tietää, mitä hän voi odottaa. Jos jokainen sivu olisi erilainen, tällaista lupauksia ei ehkä olisi. Tyyli on kuvittajan allekirjoitus. Sen avulla sekä kustantaja että kuvittaja tietävät, millaista materiaalia on luvassa.

2.1.3 Haastateltavien kuvittajien tyylien kehittyminen

Koska itse olen pohtinut paljon omaa tyyliäni, oli lohdullista kuulla, että myös alan ammattilaiset ovat kamppailleet saman asian kanssa. Sari Airola kertoi, että hänen tyyliensä löytyminen on ollut haastavaa, eikä se ole tapahtunut luontevasti. Kuvituksen erikoistekniikat –kurssilla hän myös kertoi, että usein kestää noin kaksi vuotta kirjan julkaisemisen jälkeen, ennen kuin hän voi olla tyytyväinen omaan työhönsä.

”Ei, mulle on ollu tosi vaikeaa kehittää se tyyli. Ei oo mitenkään tullu luontevasti. No se tuli ehkä silleen kantapäähän kautta, ku sai ensimmäisen kuvitus, niinku kuvakirjatyön. Että olin mä kuvittanu aikasemminki, mutta siinä ensimmäisessä kuvakirjassa, niin sitte, se jotenki silleen aika nopeesti joutu luomaan jonkunäkösen niinku tyylin. Mutta silloin siihen kyl meni tosi paljon aikaa, että sitä yritti pitää koossa silleen sitä kuvakerrontaa. Ja sitte ehkä kirja kirjalta se ehkä jotenki se löytyi. Mut joillainhan se tulee automaattisesti, mut mä en ehkä oo sen tyyppinen.”

Sari Airola, kuvittaja

Airolan työn tarkastelu antaa uutta perspektiiviä omaan työskentelyyn. Vaikka hän painotti tekevänsä työtään useilla eri tyyलेillä, hänen kuvistaan on selkeästi nähtävissä hänen omaleimainen kädenjälkensä (kuva 9; kuva 10). Tämä jatkaa sitä aiemmin esille tullutta näkemystä, että ehkä kuvitustyyli onkin jo muodostunut omaleimaiseksi kuvittajan elämäkokemusten myötä, eikä sen kehittämisestä tarvitse kantaa niin suurta huolta. Tyylin ei välttämättä tarvitse olla niin rajattu, että sitä tehdään aina juuri samoilla tekniikoilla ja sisällöillä. Ehkä kuvittajan täytyy luottaa siihen, että hänen yksilöllinen tapansa tuottaa kuvaa on tunnistettavissa tekniikasta riippumatta.

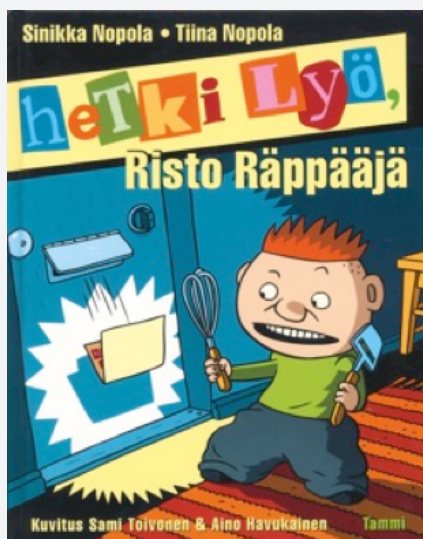

KUVA 9. Sari Airola 1 (satupaiva.fi 2014)

KUVA 10. Sari Airola 2 (tarinautical.blogspot.fi 2012)

Vieraillessani Aino Havukaisen ja Sami Toivosen luona sain myös huomata, että tyylin kehittyminen vaatii aikaa. Näin ensimmäisiä Aino Havukaisen julkaisemia kuvituksia, ja niistä oli myös selkeästi havaittavissa, että paljon kehitystä on tapahtunut vuosien aikana. Sami Toivonen taas kertoi, että hän itse on voinut vasta viimeisen kolmen vuoden aikana olla tyytyväinen viivaansa ja jälkeensä. Hän on myös muuttanut esimerkiksi saadakseen aikaan sellaista jälkeä, johon voisi itse olla täysin tyytyväinen. Tässäkin voi huomata, että tekniikan ja tyylin kehittyminen kulkevat käsi kädessä (kuva 11; kuva 12).

KUVA 11. Risto Rappääjä (kirja.fi 2017)

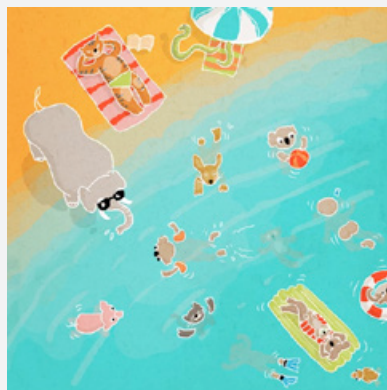
KUVA 12. Tatu ja Patu (lastenkirjapino.files.wordpress.com 2015)

Itse noviisikuvittajana helposti sorrun ajatteluun, että minun täytyisi jo olla valmis. Liian usein ajattelen, että minulla täytyisi jo olla kaikin puolin toimiva sekä selkeästi tunnistettava tyyli. Näiden ”mestarien” haastattelemisen sai minut ymmärtämään, että myös oman tyylin löytäminen on prosessi. Tyyli voi myös muuttua aikakauden ja kuvitettavan aiheen mukaan. Haluan uskoa siihen, että vaikka hioisin tyyliäni ja tekniikkaani eteenpäin, oma henkilökohtainen ja yksilöllinen piirrostyylini ja tapani havainnoida maailmaa näkyvät silti tekemissäni kuvituksissa.

2.1.4 Minun oma tyylini

Millainen sitten on minun tyylini? Tämän opinnäytetyön aikana olen tajunnut sen, että en voikaan vielä täysin saavuttaa sitä täydellistä tyyliä, jota idealistisesti syvällä sisimmässäni kaipaan. Se tulee vaatimaan vuosien työn, ja olen vasta prosessin alkupäässä. Olen kyllä jo vuosien ajan tietoisesti, ja varmasti myös tiedostamattani, pyrkinyt kehittämään omaa tyyliäni eteenpäin.

Useat elementit minun tyyliissäni ovat vaihtelevia, enkä ole vielä päätenyt lopulliseen ratkaisuun. Yksi suurista kysymyksistä minulle on ääriviivan käyttö. Piirräkö ääriviivaa vai en? Ääriviivan piirtäminen on aina ollut minulle hyvin luontaista ja ominaista, ja se onkin leimannut aina omaa työskentelyäni. Toisaalta huomaan usein toisten kuvittajien töistä, että juuri ääriviivalla tehdyt kuvat voivat olla usein hieman amatöörimäisen näköisiä. Haluan koko ajan kehittyä ammattimaisempaan suuntaan, joten haluaisin pyristellä eroon amatöörimäisyydestä. Toisaalta haastatteluissa nousi selkeästi esille se, että juuri tämän kaltaisilla tyyllisillä seikoilla ei välttämättä ole niin suurta merkitystä, kuin olen aiemmin ajatellut. Voin tehdä Aiolan oppien mukaan hieman eri tyyliellä, mutta silti kuvitukseni voivat olla selkeästi tunnistettavissa minun tekemiksiäni.

Tekemiäni erilaisia kuvituksia

2.1.5 Vaikutteet

Havukainen & Toivonen kertoivat haastattelussa, että heillä on ollut tiettyjä kuvittajia, joiden voi nähdä selkeästi vaikuttaneen heidän kirjoihinsa. Voisikin veikata, että suurimmalla osalla kuvittajista asia on näin. Kuten muut elämän varrella vastaan tulleet asiat, myös muiden kuvittajien työ varmasti vaikuttaa työskentelyyn ja tyyliin. Minulle itselleni juuri Havukainen & Toivonen ovat toimineet inspiraationa. Heidän yksityiskohtainen ja rikas sekä huumoria käyttävä kuvakielensä puhuttelee minua. Olen myös tietoisesti tarkastellut muiden kuvittajien töitä löytääkseni uusia ideoita. Opinnäytetyöprosessin alussa keräsin Pinterestiin paljon sellaisia referenssikuvia, joiden tunnelmaa haluaisin saada jonkin verran omiin kuviini. Seuraan myös useita kuvittajia Instagramissa pysyäkseeni mukana kuvituksen kehityksessä ja saadakseni vaikutteita.

...s - the Garden 1,7k

ILLUSTRATION...

【アンリ・シャルパンティエ】
フィナンシェ・マドレーヌ
詰合せクリスマス限定パッケージ
スマイルフォー東北-フロム芦屋 ¥819

Sa Si ILLUSTRATION...

Illustrations for a children's book, published 2014 Moscow... ¥4,3k

tekijä: Olga Demidova

Sa Si ILLUSTRATION...

Kids art, decor for nursery, childrens wall prints, rabbit...

Kids art decor for nursery childrens wall prints by...

Sa Si ILLUSTRATION...

Alice and Martin Provensen, The Animal Fair, 1952, at...

Sa Si ILLUSTRATION...

You know what too many Cooks do...

LES ALBUMS ROSES ¥3 Sa Si

2.2 Sisällölliset seikat

Kuvittajan on aina noudatettava tekstiä ja toimia sen tulkkina (Laukka 2001, 65). Parhaimmillaan teksti ja kuvitukset luovat kokonaisuuden, jossa molemmat täydentävät toisiaan. (Hatva 1993, 39). Ennen tämän projektin aloittamista ajattelin kuvitusta lähinnä tyylin, tekniikan ja kaiken visuaalisen kautta, enkä osannut ajatella niinkään sisältöä. Nyt kun olen saanut tietoa alansa mestareilta, olen oppinut, että ainakin heidän mukaansa juuri tarina ja sisältö ovat tärkeimmät asiat kirjan menestyksessä – ja se, miten teksti ja kuva tukevat toisiaan. Tämä näyttää olevan ainakin Havukaisen & Toivosen menestyksen salaisuus. Sekä Havukainen & Toivonen että Airola ovat kirjoittaneet itse kirjojensa tekstejä, mutta erityisesti edellä mainittujen urassa tämä korostuu. Kaksikon kirjat ovatkin jo vuosia olleet maamme myydyimpiä lastenkirjoja. Esimerkiksi vuonna 2016 Havukaisen & Toivosen Tatu ja Patu Etsivinä oli Suomen myydyin lastenkirja (Kustantajat 2016, 2). Havukainen & Toivonen ovat uransa alkupuolella vielä kuvittaneet myös muiden tekstejä, mm. Reuhurinne-sarjaa, mutta ovat viimeiset vuodet keskittyneet täysin Tatun ja Patun tuottamiseen. He kutsuvatkin itseään ensisijaisesti sisältötuottajiksi eivätkä kuvittajiksi.

2.2.1 Kohderyhmä

Monet kustantajista ja haastateltu kirjastonhoitaja toivat esille, että ensimmäinen asia, joka tulee kuvittaessa ottaa huomioon, on se, minkä ikäiselle lapselle kuvitetaan. Kustantamo S&S:n Mirjam Ilvas antoikin kuvittajaksi haluavalle sen vinkin, että kannattaa ajatella jo ennen prosessia, minkä ikäiselle kirja tai kuvitus sopii. Se määrittää paljon kuvan sisältöä.

”Tietysti se, minkä ikäiselle kuvitetaan, sehän nyt on kaikkein tärkein. --- alle kolmevuotiaiden tuotteissa, niin se on se selkeys on ihan kaiken a ja o. Mut sitte ku mennään sitte sinne vanhempaan ryhmään, niin sitte kyllähän siellä rupee, sanotaan et niinku just siinä kolmen vuoden jälkeen niin sitte sellanen moninaisuus ja sitte sellanen Tatu ja Patu -tyyppinen, että löydetään niit juttui ja kaikkee, niin se on se juttu ihan selkeesti. Sanoisin, että se on ehkä se niinku kaikkein tärkein”

Katariina Sulander, Oppi & Ilo

”No mitä pienempi, niin sitä yksinkertaisempi. --- et varmaan nää niinku pienille nappaa sitte nää selkeemmät kuvat.”

Lahden kaupunginkirjaston pedagoginen informaattikko

Havukaisen & Toivosen kirjat ovatkin selkeästi tarkoitettu vähän isommille lapsille, jotka osaavat jo huomioida yksityiskohtia ja keskittyä pidempään. Kaksikon kirjojen sisältö myös puhuttelee aikuisia. Kirjaa kuvittaessa onkin myös otettava huomioon se, että itse asiassa kirjoja eivät osta lapset, vaan osto- tai lainauspäättöksen tekee usein aikuinen.

Myös, että niitä ei myydä vaan lapsille. Siis sanotaan, et jos puhutaan alle kouluikästen tuotteista, niin ostajat eivät ole lapsia.

Katariina Sulander, Oppi & Ilo

2.2.2 Kuvan ja tekstin suhde

Sari Airola painotti kuvan ja tekstin suhteen tärkeyttä. Kuvituksen erityistekniikat -kurssilla hän mainitsi useaan otteeseen sen, kuinka tärkeää on, että kuvituksessa ei suoraan toisteta tekstin sisältöä, vaan tarinaa jatketaan kuvituksen avulla. Näyttää siltä, että toimivinta kokonaisuutta ei välttämättä saada aikaan sillä, että toistaa kuvassa juuri samat asiat, mitkä tekstissä on mainittu. On otettava huomioon koko tarinan viitekehys ja analysoitava sitä, mitä teoksella halutaan saavuttaa. (Hatva 1993, 50.)

Että ne tarinat, ja kuvat ja hahmot, ne on niin kuin, luo semmoisen luontevan kokonaisuuden, koska kuvitusta aina tehdään sen tekstin kanssa.

Sari Airola

Myös Otavan Emma Aftan painotti, että tarinalle täytyy antaa tilaa kuvituksessa. Hänen mukaansa kuvan pitäisi jatkaa tekstiä, eikä olla sen kanssa ”yks yhteen”, vaan toimia lisäelementtinä. Hänen mukaansa kirjoitus- ja kuvitustyylilien on oltava ”synkassa”, eli puhua samaa kieltä. Toisaalta kuvitukset voivat taas toimia tehokeinona dramatiikan luomiseen.

Olen huomannut, että sorrun usein tekstin lähes suoraan toistamiseen kuvituksen kautta. Kuitenkin tämän prosessin aikana olen alkanut kiinnittämään huomiota siihen, että en vain suoraan piirrä vain tekstissä mainittuja elementtejä. Ehkä suora tekstin kuvallinen toistaminen toimii joissakin tilanteissa, mutta uskon tämän olevan erittäin hyvä neuvo tulevaisuuden kuvittamistani varten.

Koska tässä opinnäytetyössä ei ole tarkoitus perehtyä itse tarinan sisällön tuottamiseen, en anna sille tässä itsessään niin paljon huomiota, kuin se varmasti vaatisi. Haluan kuitenkin huomioida sen, kuinka tärkeää itse asiassa kuvan sisältö on. Kun tarkastelen muistiinpanojani Havukaisen & Toivosen haastattelusta, huomaan, että hyvin useat pariskunnan mainitsevat asiat liittyvät itse asiassa sisältöön. He itse mainitsevat, että eivät ”kikkaile tekniikalla”, vaan keskittyvät juuri sisällön tuottamiseen. Heillä on tietyt tarinalliset tavoitteet ja he kertovat kuvituksen olevan vain väline heidän työskentelyssään.

2.2.3 Yksityiskohdat

Voisin väittää, että Tatun ja Patun sekä myös Mauri Kunnaksen kirjojen menestyksen yksi selittäjä on se, että kuvissa on paljon yksityiskohtia. Perhe Virtasen lapset myös pitivät niiden etsimisestä.

Äiti: ”Mauri Kunnaksen kirjat on toisaalta aivan huippuja, ku niissä on taas niin valtavasti sitä pikkutarkkaa, että isompi jak-saa niistä ettiä jo niitä ja haluaa ettiä niinku niitä”.

Tyttö 8 v.: ”No ku sieltä pitää etsiä jokaselta sivulta niitä...” (epäselvä loppu)

Äiti: ”Niin, niitä juttuja ettiä sieltä.”

Perhe Virtanen

Myös kirjastonhoitaja oli tätä mieltä ja näki yksityiskohtien olevan yksi syy menestyksen taustalla.

”Se on sellai sarjakuvamainen ja sitte ku näissä on paljon yksityiskohtia näissä jutuissa, et siinä on paljon kateltavaa sitte, että ’ai mikä sattuu tuolla ja tuolla’. Ja sitte ne ettii jotain kivoi. Tässön vähä sellasta niinku löytämistä samalla siinä sitte. Sitä on kiva kattella, ’mitäs?’ Et siinä tapahtuu niinku hirmu paljon yhdessä kuvassa, että voi jäähä niinku kättelee, että ’what?’ ”

Pedagoginen informaattikko, Lahden kaupungin lastenkirjaosasto

Myös Otavan Emma Aftan sanoi Havukaisen & Toivosen menestyksen taustalla olevan se pieteetti ja tarkkuus, millä kuvia on tehty. Eikä ihme, sillä parivaljakko käyttää haastattelun perusteella hyvin paljon aikaa yksityiskohtien miettimiseen.

Olen itse hyvin viehättynyt yksityiskohtaisesta kuvitusjäljestä, ja olen aina halunnut tehdä sellaista. Olen myös luonnostani päätenyt tekemään sellaisia kuvituksia. Huomasin kuitenkin prosessin aikana, että se on kovin työlästä ja vaatii paljon taustatietoa.

2.2.4 Paikkansapitävyys

Ei-abstraktia kuvitusta tehdessä esiin nousee kysymys kuvien faktojen paikkansapitävyydestä. Ovatko kuvissa olevat asiat ja esineet esikuviansa näköisiä? Muistuttavatko ne realistisesti esikuviaan vai ovatko ne hyvinkin tyyliteltyjä?

Aino Havukainen ja Sami Toivonen taas toivat esille oman suhtautumisensa faktojen paikkansapitävyyteen. Heidän kirjansa ovat tietokirjamaisia, joten silloin faktojen on hyvä olla oikein. He kertoivatkin käyttävänsä hyvin paljon aikaa faktojen tarkistamiseen. He antoivat esimerkiksi kuvituksen assyrialaisesta nuolenpääkirjoituksesta, johon olivat hakeneet konsultaatiota assyriologian professorilta Helsingin yliopistosta.

- *Mistä te saatte faktat? Kirjastosta, tutustumiskäyntejä, kuvattiin kameralla, videokameralla, puheluita, lähteiden vertailu (oppikirjassa väärin), lähdekritiikki, assyriologian professori tarkisti sumerilaisen kuvituksen ja antoi käännöksen kiilakirjoituksesta, kissa, tapaaminen livenä ja kuvaaminen*
 - *Joskus täytyy tehdä 3D-malli, Tatu ja Patu avaruudessa pyöreä pöytä piti tehdä*
 - *Arkiset jutut tarvii mallia, esim. serpentiini piirretään suoraan kuvan päälle*
 - *Vaikka tehään hassua ja vääristeltyä, pitää olla oikein*
 - *Otetaan kuvia esim. menopeleistä*
 - *Jos tehdään lapsille, vois miettiä, että geneerinen riittää, täytyy olla esittäviä ja johdonmukaisia (valitun tyylin mukaan), tarvitsee malleja, jotta siitä tulis todellisuutta kuvaava*
 - *Ku hommat on oikein, se tuo kontrastia Tatun ja Patun outouteen*
- Ote haastattelumuistiinpanoista, Aino Havukainen ja Sami Toivonen*

Myös perhe Virtasen 6-vuotiaan pojan kohdalla yksityiskohtien merkitys nousi esiin. Esiin nousi autokirja, jossa ajoneuvot oli kuvattu hyvin yksityiskohtaisesti ja tarkasti todellisuutta hyvinkin orjallisesti noudattaen. Kirja oli ollut 6-vuotiaan pojan suosiossa.

Kun tarkastellaan suosituimpia lastenkirjoja, kärkisijoilla ovat juuri kirjat, jotka on kuvitettu yksityiskohtaisesti ja faktapohjaisesti. Sekä Mauri Kunnaksen että Havukaisen & Toivosen kirjoissa faktojen oikeellisuudella on selkeä rooli. Toisaalta näihin faktoihin sekoitetaan paljon mielikuvituksellisia ja satunnaisia elementtejä. Ehkä juuri tämä totuuden ja mielikuvituksen yhdisteleminen voi olla syy näiden kuvittajien menestykseen. Voisiko tämänkaltainen kuvitus juuri heijastella pienen kasvavan lapsen maailmaa, jossa todellisuus sekoittuu leikin ja mielikuvituksen maailmaan?

2.2.5 Referenssien käyttö produktiivisessa osiossa

Pohdin kuvituksen oikeellisuutta omassa työssäni miettiessäni, valitsenko junaksi jonkin tietyn, oikeasti olemassa olevan junamallin, vai mukailenko todellisuutta omien mieltymysteni mukaan. Vaikka tein lopulta vain yhden kuvituksen, mietin tätä jo koko konseptin suhteen. Lopulta päädyin lopulta siihen, että noudatan todellisuutta jossain määrin. En halua kirjan olevan VR:n propagandaa, mutta tarinan omaelämäkerrallisen ja realistisen luonteen mukaisesti en kuitenkaan voi täysin myöskään luoda fantasiamaailmaa. Kirja kuitenkin kertoo konkreettisesti suomalaisten Petterin ja Sofian matkasta halki Suomen. Ja silloin ainoa vaihtoehto, ainakin vielä, on käyttää VR:n junaa. Tämä ei kuitenkaan näy tässä ainoassa tekemässäni kuvituksessa juurikaan, koska kuvaan junan sisätilaa vain hyvin viitteellisesti valkoisen seinän avulla.

Oulun rautatieaseman ulkonäkö oli toinen seikka, jonka realistisuutta mietin työstäessäni. Koska tarina sijoittuu olemassa oleviin paikkoihin, en nähnyt muuta vaihtoehtoa kuin toteuttaa rautatieaseman realismia noudattelevasti. Hankin referenssimateriaalia, jonka pohjalta toteutin viivapiirroksen Oulun asemasta (kuva 13). Tutustuin myös alueeseen Google Earthin kolmiulotteisen maiseman avulla.

KUVA 13. (VR 2017)

2.2.6 Huumori

Pienet lapset ymmärtävät huumoria, ja se on myös rikkaan kuvakielen lisäksi varmasti selittää Mauri Kunnaksen ja Havukaisen & Toivosen menestystä. Havukainen & Toivonen kertoivat identifioivansa itsensä hyvin paljon huumorintekijöiksi. Perhe Virtanen selkeästi piti huumorista, sillä hyvin monta kertaa he mainitsivat haastattelun aikana, kuinka jossain kuvassa oli hassut ilmeet. Perheen tyttö Timo Parvelan mainitsi Ella ja kaverit -kirjat, jotka ovat suosittuja heidän perheessään (kuva 14; kuva 15). Yksi suosion syistä oli juuri hauskuus ja huumori.

Tyttö 8 v.: ”Ne on hauskoja.”

Äiti : ”Sitte niissä on kuitenkin niitä kuvia jonku verran, ettei ihan pelkkää tekstiä.”

Äiti: ”Ne on kans ehkä tehty silleen hausvasti, ne on vähä semmoisia hauskoja ja hassuja ilmeitä ja vähä sellasia. Niistä on tehty hauskan näkösiä.”

Perhe Virtanen

KUVA 14. (kirja.fi 2017b)

KUVA 15. (kirja.fi 2017c)

2.3 Hahmot

En ole ehkä ennen osannut ajatella, kuinka tärkeä osa hahmot ovat lastenkirjan kuvittamista. Sekä Airola että Havukainen & Toivonen toivat esille sen, että hahmojen luominen on hyvin oleellinen osa kuvitusprosessia. Airolan mukaan myös kustantajan puolella arvostetaan ja jopa vaaditaan monipuolista hahmosuunnittelua. Kun kysyin, mitä töitä kustantajalle kannattaisi työnhakutilanteessa esittää, hän painotti hahmosuunnitelman tärkeyttä. Kustantajalle tulisi lähettää erikseen hahmoluonnoksia ja –suunnitelmia eri kulmista ja suunnista, jotta kustantaja näkisi, miten hahmo toimii käytännössä. Myös Havukainen & Toivonen painottivat hahmojen tärkeyttä.

Otavan Emma Aftanin mukaan lastenkirjojen menestymisessä on tiettyjä lainalaisuuksia, joista hahmojen sympaattisuus on yksi.

”sympaattinen, tykkää hahmoista, on niiden puolella, samaistuttava, miellyttää lasta ja aikuista, puhuttelee molempia”

(Emma Aftan, ote haastattelumuistiinpanosta)

Sympaattisuus ja söpöys ovat asioita, jotka ovat vaikeasti määriteltävissä. Kuitenkin lähes jokaisella ihmisellä on taipumusta juuri huomata suloiset ja liikuttavat hahmot, jotka aiheuttavat heissä joitain tunteita. Ihminen kokee usein lämpimiä tunteita juuri lapsia ja pieniä eläimiä kohtaan. Ehkä juuri tämän vuoksi myös hahmojen tulisi olla suloisia.

2.3.1 Sofia ja Petteri

Omassa työskentelyssäni otin hahmosuunnittelun tärkeyden huomioon. Luonnostelin hahmoja eri asennoissa ja tein myös kokeiluja eri ilmeillä. Luonnostelin muistikirjaani ensin pelkästään ääriviivoilla, jonka jälkeen myös väreillä. Oleellinen osa suunnittelua oli myös pohdinta ja prosessointi.

Kirjan päähenkilöt ovat Petteri ja Sofia. Petteri on kantasuomalainen poika, joka tapaa Afrikasta adoptoidun Sofian junassa. Kirjan yksi teemoista on rasisminvastaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen, jotka myös halusin näkyvän kuvituksessa. Halusin kuitenkin tuoda esille Petterin ja Sofian erilaisuutta ehkä hieman kärjistäenkin, jotta ajatus erilaisuuden hyväksymisestä tulisi esille. Tämän vuoksi valitsin tehdä Petteristä hyvin klassisen suomalaisen näköisen vaaleine hiuksineen ja sinisine silmineen. Hän on myös hieman ujo, mutta suoraviivainen ja utelias. Sofia taas on tummaihoisen ja kiharatukkainen.

Yksi haastavista kohdista hahmosuunnittelua oli lasten iän määrittäminen. Tämä näkyy lasten pään koossa suhteessa vartaloon. Useissa luonnoksissa lasten päiden koot vaihtelivat ja he näyttivät toisissa kuvissa vanhemmilta kuin toisissa. Oli vaikeaa saada lapsista täysin samanikäisen näköiset joka kerralla.

2.3.2 Vaatteet ja pyörätuoli

Sari Airola toi esille vaatevalintojen ja muiden aikaan sidottujen elementtien suunnittelun haastavuuden. Vaatteet eivät saisi noudata selkeästi tämänhetkisiä muotivirtauksia, vaan koska lastenkirjaa voidaan lukea useiden vuosikymmenien ajan, myös vaatteiden ja esimerkiksi teknologian on kestävä aikaa. Tämän pidin mielessä myös hahmojen vaatteita suunnitellessa. Piirsin suurimmalle osalle hahmoista neutraalit vaatteet, jotka eivät sinänsä noudata mitään muotia. En tietenkään voi täysin välttää ajanmukaisuutta, koska elän tässä hetkessä ja olen vaikutteille altis, mutta pyrin tulokseen, joka on sekä visuaalisesti miellyttävä että aikaa kestävä.

”No esimerkiksi jos tekee niitä hahmoja, niin sit pitää miettiä ne vaatteet silleen, et ne ei oo niinku jotain nyt pidettävii lastenvaatteita. Ja ehkä myöski sellasii asioita, mitkä muuttuu tosi nopeesti, niinku kännykät ja tietokoneet ja leivänpaahdit ja muut. Niin siinä justiin kannattaa niitä tyylitellä sen verran, että ne ei oo jonku tietyn näkösi, koska ne on niinku parin vuoden päästä jo ihan out. Että niitä ei ees ehi tajuta, mitä ne on. Et semmonen niinku, ettei voi olla kauheen muodikas ehkä siinä, mitä sit taas lehtikuvituksessa voi olla. Pitää olla semmonen ajaton. Ja ehkä enemmän niinku toimia sillä omalla, sen oman tyylin kautta kuin sitte jotenki niinku trendityyliä kautta.”

Sari Airola

Vaatteiden värejä pohdin myös paljon. En halunnut lapsille klassista ”pojalle sinistä ja tytölle vaaleanpunaista” –jakoa, vaan halusin käyttää värejä epästereotyyppisesti. En kuitenkaan halunnut mennä täysin toiseen ääripäähän ja valita pojalle vain vaaleanpunaista ja tytölle yksinomaan sinistä. Niinpä päädyin käyttämään värejä sekaisin lasten vaatetuksessa. Pojalle valitsin kokeilujen jälkeen vaaleanpunaisen paidan sinisillä raidoilla ja tytölle sinivihreän mekkoasun.

Sofian invalidius toi myös yhden lisäelementin suunnitteluun – pyörätuolin. Kirjan kirjoittaja mainitsi minulle, että hän toivoisi Sofian pyörätuolin olevan värikäs ja epätraditionaalinen. Olin itse asiassa jo luonnostellessani miettinyt aivan samaa asiaa, joten oli hienoa huomata meidän ajatuksemme menneen yksiin. Etsin

internetistä referenssikuvia (kuva 16), joiden pohjalta aloin kehittämään Sofian menopeliä. Pyörätuolista tuli suhteellisen klassinen muotoilultaan, mutta valitsin väreiksi kirkkaat ja pirteät värit sekä lisäsin koristeita.

KUVA 22. Pyörätuolin referenssi (amazon.com 2017)

Lopullinen pyörätuoli

2.3.3 Sivuhahmot

Halusin tehdä rikasta ja yksityiskohtaista kuvakieltä, koska se on haastattelujen mukaan suosiossa 4-8 -vuotiaiden lasten kuvakirjoissa. Niinpä myös sivuhahmojen määrä on suuri, sillä halusin tehdä kuvan, jossa riittää katsottavaa. Ihmisten määrä rautatieasemalla myös aiheutti sen, että minun oli kiinnitettävä huomiota variaatioon. Koska kirjan yksi teemoista on rasisminvastaisuus, minun oli otettava myös tämä huomioon ihmisten kansallisuuksia ja ihonväriä mietittäessä.

2.3.4 Ilmeet ja eleet

Jo pienet vauvat havaitsevat parhaiten ihmishahmoja. Silmistä ja suusta ihminen havaitsee mielialat ja reaktiot, mikä on tärkeää lastenkirjan kannalta. (Hatva, 58) Myös Aino Havukainen ja Sami Toivonen mainitsivat haastattelussaan, että ilmeet ja eleet ovat tärkeitä. Kuvaa tehdessä on heidän mukaansa kiinnitettävä huomiota siihen, miten hahmot reagoivat kuvan tapahtumiin. Tämän voi nähdä korostavan tunnelmaa ja tarinaa.

Havukaisen & Toivosen voi nähdä jossain määrin onnistuneen työssään, sillä haastattelemamme perhe, isä, äiti ja kaksi lasta, mainitsivat kaksikon kuvittamat Risto Räppääjä –kirjat ja yhtenä kuvituksen hyvistä puolista mainitsivat hahmojen hauskat ilmeet. Havukainen & Toivonen mainitsivat hahmojensa ilmeiden olevat hyvin korostettuja, mutta se sopiikin heidän huumoripainotteiseen kerrontaansa. Perheen 6-vuotias poika mainitsi myös Mauri Kunnaksen kirjoissa olevan ”kivoja ilmeitä”. Perheen äiti mainitsi hauskojen ilmeiden tärkeyden monta kertaa haastattelun aikana, joten niillä voi nähdä olevan merkitystä ainakin heidän perheessään.

Havukainen & Toivonen toivatkin haastattelussa sen, miten he tietoisesti kiinnittävät huomiota hahmojen ilmeisiin:

- *Ilmeet ja eleet*
- *Kuvan dramaturgia*
- *Kuvassa olevien henkilöiden suhtautuminen tapahtumaan*
- *Överi-ilmeet*

Haastattelumuistiinpano, Aino Havukainen ja Sami Toivonen

Kuvituksen erikoistekniikat –kurssin lopputyöhöni sain palautetta Sari Airolalta. Hän kommentoi hahmojen ilmeiden olevan liian geneerisiä hymyjä. Minulla onkin ilmeiden tekemisessä paljon opeteltavaa, ja otinkin tämän palautteen sekä haastatteluista oppimani seikat suoraan työskentelyyni. Lastenkirjassa ilmeiden, varsinkin negatiivisten, tekeminen tuntuu minusta kuitenkin vaikealta. Ehkä ajattelen alitajuntaisesti lasten järkyttyvän negatiivisista tunteista ja pyrin suojelemaan heitä tuomalla esille vain peruspositiivisia ilmeitä.

Sain palautetta liian geneerisistä ilmeistä.

Pyrin produktiivisen osion kuvituksessa ottamaan huomioon Airolalta saamani palautteen sekä kiinnittämään huomiota hahmojen katseen suuntaan ja reaktioihin. Halusin luoda kuvan sisälle dynamiikkaa, joka pitää kuvan jännittävänä ja tuo tekstiin lisäsisältöä. Sen vuoksi kuvitin esimerkiksi vanhukset, jotka katselevat turhautuneena koiraansa, joka on lähtenyt karkuteille ihmisjoukossa. Kiinnitin myös huomiota siihen, että reunoilla olevien hahmojen katseet ohjautuvat kuvan keskelle pitäen huomion kuvan sisällä.

Hahmojen ilmeet ja reaktiot

2.4 Tekniikka

Käytetyllä tekniikalla on erittäin suuri merkitys kuvituksen ulkoasulle. Se, käytetäänkö esimerkiksi akryylimaaleja, värikyniä tai tehdäänkö kuvitus täysin digitaalisesti, muuttaa kuvituksen, ja samalla koko kirjan, ilmettä. Käytetty tekniikka voi vaikuttaa myös siihen, miten kuva ja tarina ymmärretään (Hatva 1993, 42). Sari Airolan vetämällä Kuvituksen erikoistekniikat –kurssilla tutustuimme useisiin eri tekniikoihin ja käytimme myös tuttuja tekniikoita uudella tavalla. Tämä kurssi sai minut pohtimaan vakavasti omaa kuvitustekniikkaani. Airolan kurssin aikana huomasin, että en ole niin paljon kiinnittänyt huomiota itse pintojen tekstuuriin, vaan omissa töissäni ääriviivalla, itse asioiden muodoilla, väreillä ja yksityiskohdilla on itse väritystekstuuria suurempi merkitys.

Kurssin aikana kokeilin hyvin monia erilaisia tekniikoita ja pidin koko ajan mielessäni opinnäytetyöaiheeni. Vaikka en suoranaisesti testannut tekniikoita juuri tämän kyseisen kirjan kuvitukseen, pidin kuitenkin kokeiluja tehdessäni koko ajan mielessä kysymyksen siitä, sopisiko joku tekniikoista juuri minulle, ja juuri opinnäytetyöhöni.

Eläinhahmoja aktyyliyväreillä ja öljyliiduilla

2.4.1 Kysymys ääriiviivasta

Yksi suurimmista minun omaa kuvitustekniikkaani ja -tyyliäni koskevista avoimista kysymyksistä on se, tuleeko lopulliseen kuvitukseen ääriiviivaa elementtien ympärille. Minulle on ollut vuosien ajan jo erittäin ominaista piirtää ääriiviivaa. Olen aina piirtänyt yksityiskohtaisia kuvia suoraan luonnostelematta ääriiviivoina paperille.

Asia kuulostaa yksinkertaiselta: joko piirrän ääriiviivaa tai sitten en. Tämä kysymys on kuitenkin suhteellisen merkittävä omalla kohdallani. Kun olen seurannut kuvituksen kenttää, olen huomannut, että usein varsinkin musta ääriiviiva saa kuvat näyttämään amatöörimäisiltä, mitä haluan välttää omassa työskentelyssäni. Olen ennen tehnyt kuvitukseni juuri mustalla ääriiviivalla, mutta tämän huomion tehtyäni olen pyrkinyt välttelemään sitä. Olen tämän prosessin aikana pyrkinyt kehittämään omaa tyyliäni siihen suuntaan, että ääriiviivoja ei tarvita. Toisaalta huomaan usein pitäväni juuri ääriiviivalla tehdyistä kuvista – Mauri Kunnaksen ja Havukaisen & Toivosen tyylit ovat minun esikuviani, ja niissä molemmissa käytetään ääriiviivaa. Kunnaksen viiva on rosoista ja lyijykynällä tehdyn näköistä, Toivosen viiva taas on lähes aina ympäröimänsä väripinnan sävyistä.

Viivan piirtämisen vaikutusta ymmärtämiseen on myös tutkittu vertaamalla sitä mm. realistisiin valokuviin samasta aiheesta. Anja Hatva esittelee kirjassaan *Kuvittaminen* aiheesta tehtyjä tutkimuksia, joista huomaa väripiirroksen olevan kaikista ymmärrettävimmän alle 8-vuotiaille lapsille. Myös mustavalkoinen viivapiirros on helpompi ymmärtää kuin realistinen valokuva. (Hatva 1993, 52-53). Olen itse ehkä tiedostamattani ajatellut sitä, miten ääriiviivattoman ja ääriiviivalisen kuvan voi ymmärtää, mutta oma ääriiviivakriisini on lähinnä esteettinen. Toisaalta on ajattelua herättävää kuulla, että viivan käytölle voisi olla myös perusteita. Toisaalta tutkimuksissa ei ollut otettu kantaa siihen, miten ymmärrettävää selkeäreunainen, mutta ääriiviivaton, kuvitus on.

Toisaalta olen alkanut pohtimaan, pitääkö minun edes valita, käytänpö ääriiviivaa vai en? Onko ääriiviiva kuitenkaan lopulta se merkittävin asia kuvituksen ilmeen kannalta? Ehkä tämän tutkimusretken aikana olen tajunnut, että tyyli voi olla tunnistettavaa, vaikka kuvien välillä vaihtelisikin se, käytetäänkö ääriiviivaa vai ei. Tarvitseeko ääriiviivan laatua päättää omaa tyyliä kehitellessä? Mitä jos vain päättän aina projekti kerrallaan, haluanko siihen ääriiviivaa vai en? Sari Airola oli haastattelussa sitä mieltä, että tyyliä voi muuttaa tarpeen mukaan, mikä pitää itse työskentelyn mielekkäänä. Yhdessä kirjassa on kuitenkin oltava vain yhtä tyyliä. Olen itsekin samaa mieltä, ja haluaisin pyrkiä työskentelyssäni kantavan kokonaisuuden tekemiseen. Silloin ääriiviivaa käytetään loogisesti samalla tavoin eri kuvissa.

Yksi tyyli, joka minua viehättää erityisesti, on tasaisen väripinnan ja ääriviivan yhdistäminen tarpeen mukaan. Tällöin saman kuvan jotkut elementit olisivat ääri- viivoilla tehtyjä ja osa taas olisi ilman. Kaikkia elementtejä ei kehystetä ääri- viivoilla, mutta yksityiskohtia voidaan tuoda esille viivan avulla. Jo ennen työskentelyn aloittamista etsin referenssimateriaalia juuri tällaisista kuvituksista (kuva 17).

KUVA 17. Ääriviivan ja väripintojen yhdistäminen (Qisforquilter.com 2012.)

2.4.2 Käsin vai koneella?

Voisin väittää, että yksi tämän hetken polttavimmista kysymyksistä kuvituksen kentällä liittyy vahvasti siihen, kuvitetaanko käsin vai koneella. Digitaalisuuden lisääntyessä myös suuri osa kuvittajista on siirtynyt tuottamaan kuvaa digitaalisilla työkaluilla joko täysin tai osittain. Havukainen & Toivonen toteuttavat kuvituksensa osittain käsin, osittain koneella. Toivonen piirtää ääri- viivat käsin ja Havukainen yhdistelee ja värittää kuvat Adobe Illustratorissa. Airola taas kertoi pitäytyvänsä pääosin käsin tekemisessä.

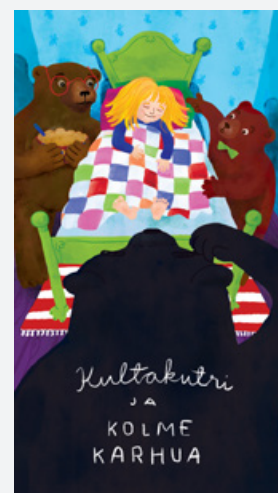
Myös kustantajilla oli erilaisia näkemyksiä liittyen digitaalisuuteen. Otavan Emma Aftan sanoi, että tällä hetkellä suurin osa heille tarjottavasta kuvitusmateriaalista on digitaalista. Hän suositteli uutta, heille hakevaa, kuvittajaa tarjoamaan käsintehtyä kuvitusta, jos haluaa erottua joukosta. Oppi & Ilon Katriina Sulander taas sanoi, että jos heille tarjotaan käsin tehtyä materiaalia, he yleensä kieltäytyvät siitä. Heillä painotetaan nopeutta, eikä käsin kuvittamalla voi mitenkään päästä samaan tehokkuuteen kuin digitaalisesti. Oppi & Ilon kuvittajien on noudatettava tarkkaan yrityksen valmiiksi luotua digitaalista kuvituskonseptia, joten toisaalta koko kustantamisstrategia on hyvin toisenlainen kuin muilla, perinteisemmällä kustantamoilla.

Haastatteluissa nousi selkeästi esiin se, että lastenkirjojen päähankkijat, vanhemmat, arvostavat sitä, että kuvat on tehty käsin. Perheen äiti kertoi, kuinka hänellä ei tule kiinnitettyä huomiota tekniikkaan, mutta käsin tehty kuvitus herättää huomiota. Kun kuvitus on ”oikeasti maalatun näköistä”, perheen äidille tuli olo, että siihen on nähty vaivaa.

”Ne oli jotenki maalattu silleen, ne oli vähä justiin sen näköset, että ne on ihan oikeasti niinku tehty. Mikä sen kirjan, ku mä aatelin, että onko oikeasti joku jaksanu tehdä nää niinku käsin jokaisen sivun. Ne oli semmoset niinku oikeesti semmosen maalatun näköisiä ja eikä mitään koneellisia vaan... Ja sitte kuitenkin tosi nätti niinku ilme, että kaikki oli niinku oikean näköstä kuitenkin tai semmosta. Ei ollu mitään tikku-ukkoja piirretty.”

Perhe Virtasen äiti

Keskustelussa nousi esille myös se, että nykyaikana ei kuitenkaan voi aina tietää, onko kuva oikeasti tehty käsin. Se ei haastateltavaa juuri haitannut, vaan tärkeintä oli, että kuvat eivät olleet ”tietokoneella tehdyn näköisiä”. Disneyn kirjat hänen mukaansa olivat juuri tällaisia, eikä hänellä tullut juuri kiinnitettyä huomiota näiden kirjojen kuviin. Näytin erään syksyllä tekemäni kuvituksen perheen äidille, ja kysyin, onko se tehty käsin vai koneella. Äiti ei pystynyt erottamaan tässä tapauksessa, oliko kuvitus digitaalinen vai traditionaalisesti käsin maalattu.

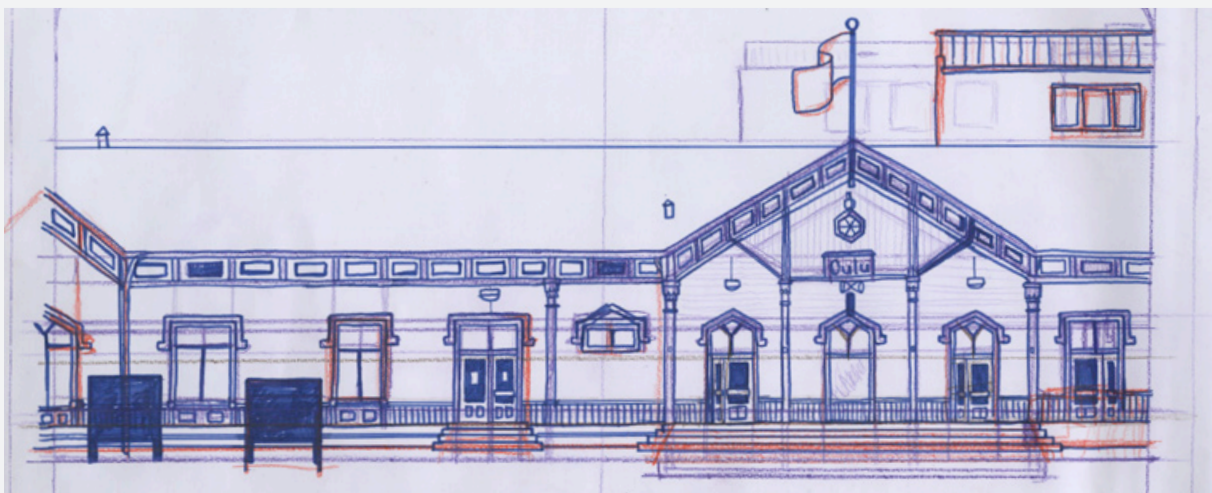
Digitaalinen kuvitus

Lastenkirjojen menekkiin vaikuttaa suuresti se, millaisia kirjoja vanhemmat ovat lapsena lukeneet (Laukka 2001, 68). Voisin arvella, että tällä on myös vaikutusta siihen, mikä tekniikka koetaan miellyttäväksi. Voitaisiin olettaa että harvalla sellaisella vanhemmalla, joka ei ole perehtynyt digitaalisen kuvantuottamisen maailmaan, on selkeää näkemystä siitä, mitä kaikkea digitaalinen kuvitus voi olla. Tekniikka on kehittynyt erittäin paljon siitä ajasta, kun tämän hetken vanhemmat olivat lapsia. Ehkä vanhempiin vetoaakin sellainen kuvitusjälki, jota he itse ovat lapsuudessaan nähneet.

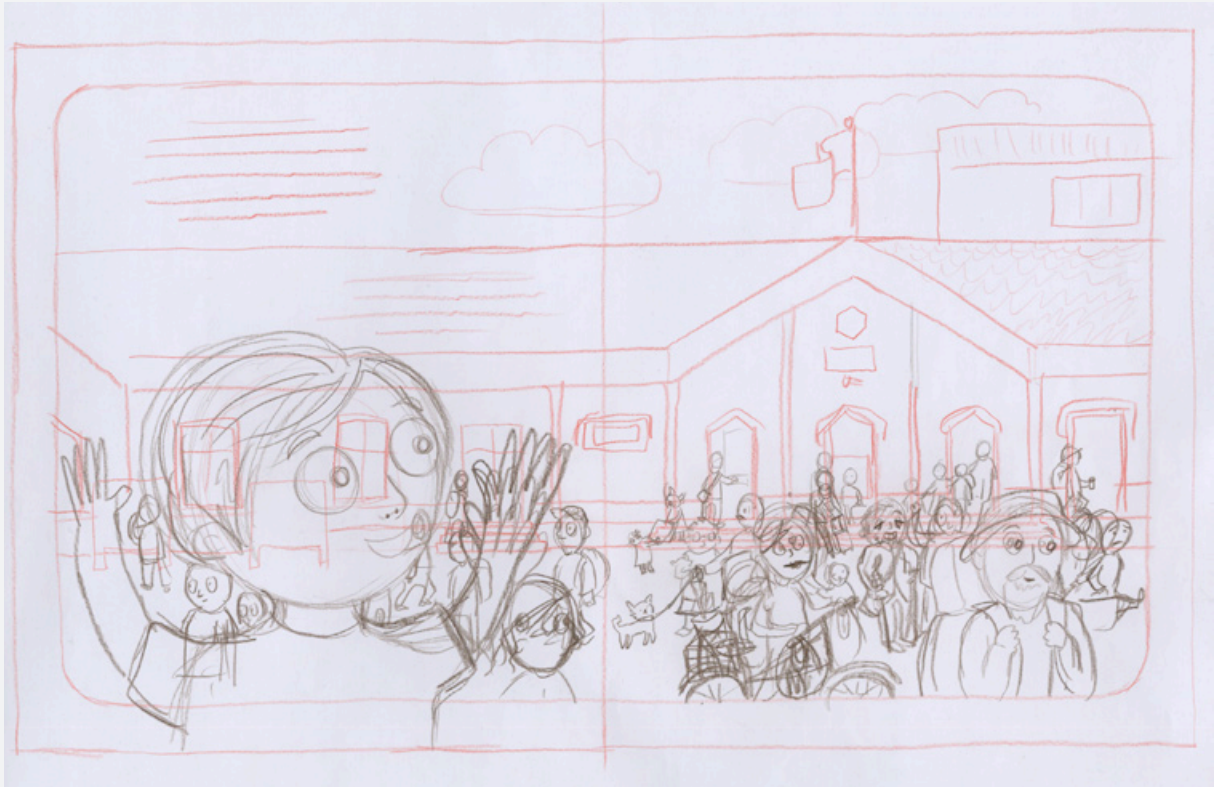
2.4.3 Tekniikka produktiivisessa osiossa

Innostuin Kuvituksen erikoistekniikat –kurssilla hyvin paljon eri tekniikoista, joita ajattelin käyttäväni kuvituskonseptini pohjana. Erityisen viehättynyt olin akryylimaalin ja öljypastellin yhdistämisestä, ja koin tämän sekatekniikan toimivan hyvin minun visiotani tukevasti. Kurssin töitä tehdessäni tajusin kuitenkin, että tekniikka on kuitenkin kovin työläs, vaikkakin se miellyttää minua esteettisesti. Halusin kuitenkin siitä huolimatta vielä alkuvaiheessa tehdä konseptin kuvitukset käsin, koska se tuntui hyvältä sillä hetkellä.

Ensimmäisenä aloin luonnostelemaan Oulun rautatieasemalle sijoittuvaa kuvaa, josta piirsin käsin useita luonnoksia ja versioita. Viimein päädyin valitsemaani sommitelmaan itse pohtimalla ja vuosikurssini muiden opiskelijoiden mielipiteitä kuuntelemalla sekä luonnoksia vertailemalla. Piirsin Oulun rautatieaseman ensin karkeasti lyijykynällä referenssikuvien mukaan. Tämän jälkeen piirsin huopakynällä lyijykynäpiirrosten päälle saadakseni tarkan ja viimeistellymmän rakenteen itse rakennukselle.

Oulun rautatieaseman ääriviivat

hmisten luonnostelua rautatieaseman ympäristöön

Koska kuvaan kuului olennaisesti myös ihmisjoukko, aloin myös luonnostelevaan sitä kuvan päälle. Tässä vaiheessa koin prosessia hyvin paljon vaikeuttavaksi tekijäksi sen, että minun piti piirtää kuva läpi useaan otteeseen. En myöskään kokenut, että virheiden poistaminen ja luonnoksen päälle luonnosteleva olisi niin helppoa. Koin turhautumista ja kaipasin tietokoneella kuvittamisen mukanaan tuomaa helppoutta, koska digitaalisesti kuvittaessa sisällön muuttaminen ja kerrostaminen on paljon nopeampaa kuin käsin tehtäessä. Tämän vuoksi päätin skannata kuvat ja jatkaa kuvan työstöä tietokoneella.

Digitaalinen kuvittaminen käsintehtyn luonnoksen pohjalta

Tietokoneelle siirtyminen nopeutti tekemistäni erittäin paljon, mutta kaipasin kuitenkin käsintehtyä jälkeä. Syksyn alussa osallistuin Jarkko Kinnusen vetämään tietokoneavusteisen kuvituksen kurssille. Tällä kurssilla Kinnunen ohjeisti meitä käyttämään enemmän Photoshopin brusheja. Hän tutustutti minut Kyle's Brushes –sivustoon, jolla myydään sivuston omien sanojen mukaan ”maailman tunnetuimpia brusheja” Photoshopilla työskentelyyn. Ostin jo syksyllä autenttisen oloisen vesiväri-brushsetin (kuva 18) ja täydensin vielä keväällä työkaluvalikoimaani guassisetillä (kuva 19), sekä lyijykynä-brushilla. Päätin tehdä kuvitukset näitä tekniikoita hyväksi käyttäen. Prosessin aikana käytin tekniikkaa myös muissa projekteissa kehittääkseni tekniikkaani yhä eteenpäin.

KUVA 18. Kyle's Brushes -Guassi-brusheilla tehty kuvitus (Nichols 2017)

KUVA 19. Kyle's Brushes -vesiväri-brusheilla tehty kuvitus (Ong 2017)

Tekniikan soveltamista levynkannen kuvituksessa

2.5 Värät

Sari Airola toi haastattelussaan esille, että värät ovat hänen mukaansa tavallaan kuin yksi hahmo muiden joukossa.

Joo, kyllähän siis värät, värithän on yks hahmo tavallaan siinä, et se on ihan yhtä tärkeä ku joku hahmo, on se värimaailma.

Sari Airola

Tämä mielestäni toi hyvin esille sen, miten tärkeää on ottaa huomioon se, millainen värimaailma lastenkirjan kuvituksissa on. Myös perhe Niemisen mukaan värät ovat hyvin tärkeitä siinä, millaisen kirjan he valitsevat luettavaksi. Jos kuvat ovat väreiltään tylsiä, pienempien lasten kiinnostus loppuu. Kun perhe pohti, mitkä heidän lukemansa lastenkirjat ovat miellyttäviä, perheen 8-vuotias tyttö toi esille Kukka Kaalinen –kirjat (kuva 35; kuva 36; kuva 37). Hänen mukaansa niissä on ”kivat kuvat, jotka on värätetty kivoilla väreillä.” Kun kysyin tarkennusta siitä, millaisia värejä kuvissa on käytetty, lapsi mainitsi värät punainen, keltainen, vihreä ja sininen. Kukka Kaalinen -kirjoissa on käytetty hyvinkin kirkkaita, jopa neon-sävyjä lähenteleviä värejä. Näkemys värien miellyttävydestä on tietenkin tytön oma henkilökohtainen näkemys, mutta se on linjassa muiden haasteltavien näkemysten kanssa siitä, että värien tulisi olla kirkkaita.

KUVA 20. (kirjasampo.fi 2017g)

KUVA 21. (kirjasampo.fi 2017b)

KUVA 22. (kirjasampo.fi 2017c)

Varsinkin kustantamoiden edustajat painottivat värien kirkkautta ja heleyttä, vaikka Sari Airola arveli tämän johtuvan myös kulttuurisidonnaisista asioista. Airolan mukaan kustantajalla on vahva vaikutus värien käyttöön. Hänen mukaansa kustantaja preferoi ”iloisia ja kirkkaita värejä”. Tämä tulikin selkeästi esille myös haastatteluissa.

Mä sanoisin, et niinku heleet värit esimerkiksi, et murrettuus ei vaan oikeesti niinku toimi.

Katriina Sulander, Oppi & Ilo

Tästä syystä johtuen kirjoja, joissa on vain muutama sävy, tai jotka ovat harmaan-sävyisiä, on vaikea saada läpi kustannettavaksi. Saman seikan huomasi kuitenkin myös perhe Virtasen haastattelussa, sillä he mainitsivat parikin kirjaa, joissa kuvat olivat lasten mielestä synkät. Perheen äidin mukaan erään kirjan tarina oli periaatteessa miellyttävä, mutta kuvat olivat liian synkkiä.

Voiko olla, että esimerkiksi suomalaiset lapset ovat jo syntymästään asti tottuneet kirkkaiden värien kulttuuriin? Tai voiko olla, että vanhemmat luulevat lasten pitävän kirkkaista väreistä? Vai onko kuitenkin niin, että lapset luonnostaan kiinnostavat huomiota kirkkaisiin väreihin ja pitävät niistä kulttuurista huolimatta? Joidenkin tutkimusten mukaan juuri lämpimät ja kirkkaat värit liitetään iloisein tunteisiin, kun taas esimerkiksi musta liitetään suruun ja muihin negatiivisiin koettuihin tunteisiin. Alle neljävuotiaat lapset pitävät eniten pääväreistä ja lämpimistä sävyistä, mutta kylmät sävyt alkavat miellyttää iän karttuessa. (Adler 1999, 1-2.) Myös Havukainen & Toivonen kertovat, kuinka heidän töissään on tärkeää olla keltaista väriä. Heidän mukaansa värit ovat tärkeässä roolissa tunnelman luojana. He toteuttavatkin kuviensa värit lähtökohtaisesti siitä näkökulmasta, mikä heidän mukaansa toimii parhaiten ja mikä parhaiten tuo esille viestittävää tunnelmaa.

”Värejä ei ole mietitty tietoisesti lasten näkökulmasta, väriä voi käyttää tunnelman mukaan, tunnelmaa tuodaan värien kautta, Samilla ensin ajatus väreistä, Aino muuttaa värejä, väreillä voi määrittää tunnelman ja tehdä erilaisia versioita, se mikä musta- Valkosena näyttää hyvältä, ei aina toimi väreinä.”

Ote haastattelumuistiinpanoista, Aino Havukainen ja Sami Toivonen

2.5.1 Värät minun työssäni

Voisin sanoa, että minulle useiden kirkkaiden ja heleiden värien käytöstä ja yhdistelystä on jo muodostunut tyyliseikka, joka on selkeästi nähtävissä kuvituksissani. Muutenkin elämässäni huomaan suosivani kirkkaita värejä ja niiden yhdistelmiä – mm. sisustukseni on hyvin kirjavaa. Niinpä minulle oli hyvin luonnollista myös käyttää kirkkaita värejä tämän työn tekemisessä, koska tekisin niin varmaan muutenkin. Toisaalta voidaan pohtia sitä, että ehkä jopa luonteeni mukainen tendenssi käyttää kirkkaita väriyhdistelmiä on ajanut minut juuri lastenkirjakuvituksen pariin. Koska pidän kirkkaista väreistä, koen ehkä automaattisesti, että silloin minun on suuntauduttava lastenkirjallisuuteen. Aikuisten kuvituksissa ainakin minun mielestäni on keskimäärin nähtävissä vähemmän sellaista värikirjoa, mitä lasten kuvitusmaailmassa on havaittavissa.

Tähän työhön valitsin siis oman henkilökohtaisen mieltymykseni mukaan tietyn skaalan värejä (kuva 39). Ehkä tässä tutkielmassa esille nousseiden tietojen voidaan nähdä vaikuttaneen asiaan jossain määrin, mutta uskon tämän valinnan olleen minulle intuitiivinen ja subjektiivinen – valitsin ne värit ja väriyhdistelmät, jotka silmäni eniten miellyttivät. Valitsin omaan väripalettiini kymmenkunta väriä, joiden eri sävyjä käytin kuvitusta tehdessäni. Värit ovat suhteellisen kirkkaita, mutta on mukana myös murrettuja sävyjä. Koska kirjan teema on realistinen ja vahvasti sidoksissa normaaliin arkeen, päädyin käyttämään värejä suhteellisen realistisesti – esimerkiksi ihmisten kasvot ovat hyvinkin luonnollisen värisiä eivätkä esimerkiksi vihreitä.

En halunnut kuitenkaan mennä aivan kirjavuuden ääriilaitaan ja valita liian saturoituneita värejä, sillä mielestäni silloin kuvitus alkaisi näyttämään harkitsemattomalta ja halvalta. Usein minulle tulee liian tavallisista väriyhdistelmistä sellainen olo, että kuva ei ole täysin viimeistelty. Myös Havukainen & Toivonen toivat esille värien ennakkoluulotonta yhdistelemistä. Toivonen kertoi, kuinka hän usein viivoja piirtäessään kuvittelee tietyt värit kuvaan, mutta Havukaisen valitessa värit lopputulos on tyystin erilainen. Pariskunnan kirjoissa voidaankin nähdä erikoisia ja epätraditionaalisia väriyhdistelmiä, vaikkakin tietty suhde realismiin on säilytetty.

Mietin kuvituksia työstäessäni myös paljon sitä, miten usein värit toistuvat eri kuvituksissa kirjan sisällä. Vaikka en tehnyt kuin yhden kuvituksen kirjakonseptia varten, ajattelin jo värejä valitessani sitä, miten ne toistuisivat työtä joskus mahdollisesta jatkaessani. Pidän tärkeänä sitä, että samat värit ovat käytössä kaikissa kirjan kuvissa, sillä ne tuovat koko konseptille yhteneväisyyttä. Sari Airolan mukaan myös on tärkeää, että kirja on väreiltään yhtenäinen. Hänen mukaansa kuvittajan väripaletti on myös yksi osa tunnistettavaa tyyliä.

2.6 Esteettisyys: Miellyttääkö kuva silmää?

Yleisesti ajatellaan, että lapsille kuvittaessa yleisen ilmeen tulisi olla miellyttävä ja suloinen. Tämä tuli esille perhe Niemisen kohdalla heidän kertoessaan tietystä kirjasta, joka heidän mielestään ei ollut toimiva. On yleistä, että lastenkirjoista pyritään saamaan sellaisia, joita on ”kiva lukea”. Kuvituksella halutaankin tuottaa miellyttäviä kokemuksia ja ihmiset mieluiten välttävät epämiellyttävyyttä (Hatva 1993, 51).

Esteettinen miellyttävyys ja sympaattisuus ovat seikkoja, jotka ovat hyvinkin merkittäviä kuvakirjan ostamisprosessissa. Ne ovat myös kuitenkin asioita, jotka kuuluvat pitkälti hiljaisen asiantuntijatiedon pariin. On kovin vaikeaa, jos ei jopa mahdotonta, täysin määritellä, miten jokin kuva herättää lämpimiä tunteita ja joku toinen ei. Vastaukset voivat löytyä käytetyistä väreistä, ilmeistä ja sisällöllisistä asioista, mutta itse ilmiön sanoittaminen on hyvin vaikeaa. Usein miellyttäväiksi koetut kirjat sisältävät iloisia ja kirkkaita värejä ja niissä on suloiset ja ei-pelottavat hahmot. Nämä seikat toivat lähes kaikki haastateltavat esille. Juuri se, miten kuvitus miellyttää kustantamon edustajan silmää, määrittää loppupeleissä sen, ketnet palkataan kuvittamaan. Kustannustoimittajat ja muut valinnan tekevät ihmiset ovat myös yksilöitä, joilla on omat henkilökohtaiset preferenssinsä.

”Se on just sellanen niinku, tietyllä tavalla sellanen selkeys, heleet värit, nätin näkösi, siis jotenki semmosii, niinku ei offensii-visia, et kasvojen muodot on semmosii kivoja ja niinku, ei liian taiteellisen näkösiä. Kauheen vaikea niinku muotoilla, mut jos mulle pistetään eteen kirja, mä voin sanoa, että noi on nää, jotka ei toimi, ja nää on ne jotka toimii, mut et silleen niinku et vaikee niinku muotoilla sanoiksi.

Kyllähän se niinku paljon menee tunteella pitkälti, et meil on aika pieni tiimi, et meil on kolme tuottajaa ja sit on kaks myyjää ja melkein kaikki mitä me tehään, niin jollain tavalla käy kaikkien läpi ja yhteinen fiilis on sit se, mikä ratkasee?”

Katriina Sulander, Oppi & Ilo

2.7 Taitto / Sommittelu

En ole ennen tätä projektia huomannut ajatella yhtä selkeästi, että asettelulla ja kuvitusten sommittelulla on niin suuri merkitys juuri lastenkirjan dynamiikan kannalta. Hahmot ja elementit kuitenkin sijoittuvat fyysisesti johonkin kohtaan kuva-aluetta ja niiden sijainnilla on suora vaikutus ymmärtämiseen. (Hatva 1993, 43.) Anja Hatva listaa kirjassaan kahdeksan E. Goldsmithin havaitsemaa tekijää, jotka vaikuttavat kuvan painotukseen ja katseen ohjautuvuuteen: koko, väri, eristyneisyys, sijainti, monimutkaisuus, suunta, kontrasti ja ”vihjattu” liike. Hän lisää vielä kaksi itse havaitsemaansa seikkaa, erilaisuuden ja muodon. Hatvan mukaan kuvien ja tekstin suhteella on suuri merkitys siihen, miten tarina ymmärretään. (Hatva 1993, 56.) Taitto ja asettelu sekä sommittelu eivät ole vain esteettisiä valintoja, vaan niiden merkitys on suurempi koko lukukokemukselle.

Muutamia Goldsmithin ja Hatvan esittämiä seikkoja toi esille myös Jarkko Kinnunen Tietokoneavusteisen kuvittamisen kurssillaan syksyllä 2016. Hän näytti valmiita kuvituksia analysoiden, kuinka useissa kuvituksissa ja digimaalauksissa on käytetty suuntaviivoja katseen ohjaamiseksi. Viivat, jotka ohjaavat katsetta kuvan tärkeimpään kohteeseen, luovat kuvaan hierarkiaa ja auttavat lukijaa ymmärtämään, mitä kuvassa tapahtuu. (Kinnunen 2016.)

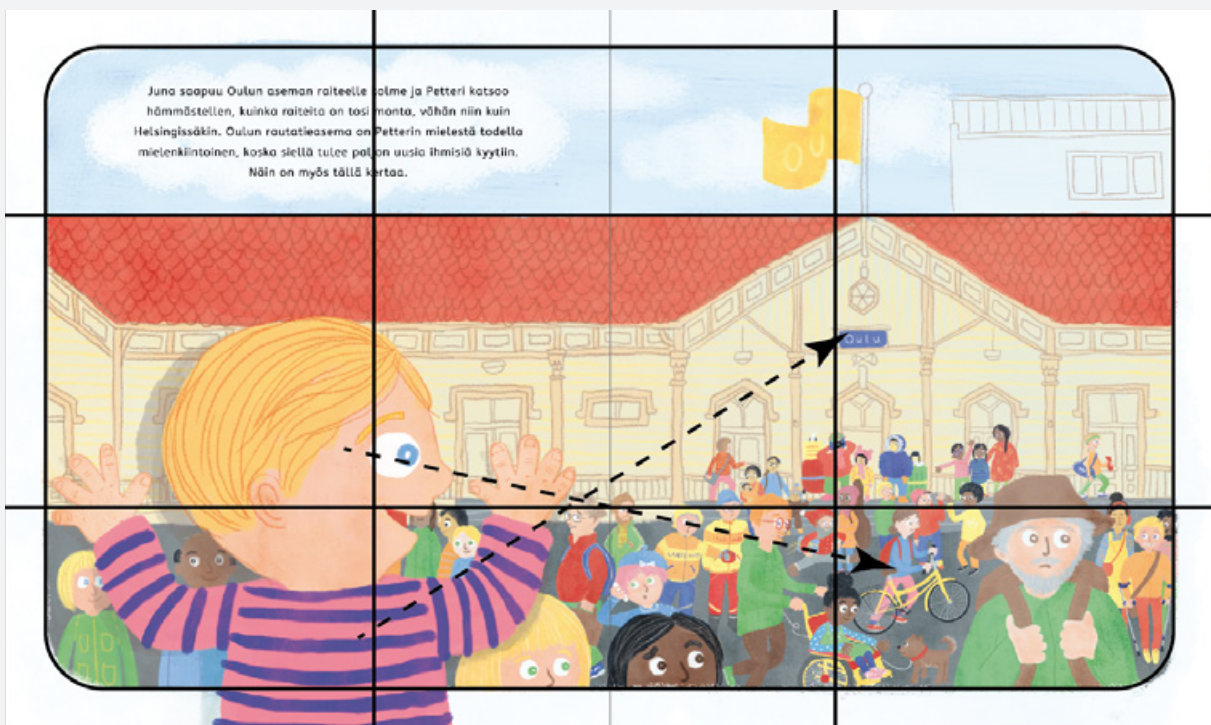
Myös Aino Havukainen ja Sami Toivonen painottivat taiton ja sommittelun merkitystä. He aloittavat kirjan sivujen taittamisen jo heti kuvitusprosessin alkuvaiheessa ja muokkaavat kuvituksia sen pohjalta, mikä vaikuttaa parhaalta ja kiinnostavimmalta ratkaisulta.

Perhe Nieminen otti myös epäsuorasti kantaa kuvien sommitteluun aukeamassa. Perheen äiti nosti esille Pikku Kanin kertomukset, joissa heidän mukaansa ei ole vain pieni kuva sivun laidassa, vaan kuvat ovat suuria. Myös Heinähattu ja Vilttitossu -kirjoja kuvaillessaan perheen äiti mainitsi kuvien olevan isoja ja koko aukeaman kokoisia, mikä oli yksi peruste sille, että perheessä pidettiin kirjasta.

Perheen kommentteista on havaittavissa se, että sommittelulla ja asettelulla on merkitystä myös lukijalle. Tavallinen, alaan tarkemmin perehtymätön, lukija ei kuitenkaan todennäköisimmin osaa tuoda esille sellaisia visuaalisen alan termejä kuten sommittelu ja taitto. Perhe nosti esille sen, että kuvien koolla ja näin ikään myös kuvien ja tekstielementtien kokosuhteilla on suuri merkitys. Sen sijaan he eivät osanneet ottaa kantaa juuri kuvien sisäiseen hierarkiaan ja sommitteluun. Kuvan koolla on kuitenkin tutkitusti vaikutusta siihen, miten kuva havaitaan tai huomioidaan (Hatva 1993, 56).

En ole jotenkin itse aiemmin yhtä tietoisesti osannut ajatella sommittelun merkitystä. Olen miettinyt elementtien asettelua kyllä, mutta minulla ei ole ollut siihen yhtä selkeää tiedollista pohjaa, vaan olen toiminut lähinnä intuitiivisesti. Kultaisen leikkauksen periaatetta olen käyttänyt myös tietoisesti. Kun nyt aloitin luonnostelevaan kuvia opinnäytetyöhöni, kiinnitin tähän seikkaan entistä enemmän huomiota prosessin aikana oppimaani tietoon pohjautuen. On hyvä, että aloin suunnittelemaan kuvia vasta haastattelut tehtyäni, sillä niistä sain paljon sellaista tietoa, jota en ennen olisi tajunnut edes ajatella.

Oulun Rautatieasemalle sijoittuvassa kuvituksessa halusin leikkiä kahden tilan välisellä kontrastilla, joka tuo kuvaan omaa jännitettään ja ohjaa katsetta. Petteri on sisätilassa ja muut ihmiset ulkona. Samalla tämä symbolisoi sitä, miten tavallaan Petteri katsoo tuota kaikkea hälinää ulkopuolelta. Petterin katse ja käden asento ohjaavat huomion ihmismassaan ja samalla kuvatilan sisälle. Kun hahmon katse osoittaa kuva-alan keskelle, kuvan katsoja myös automaattisesti seuraa katseen suuntaa (Hatva 1993, 60.) Katseen suunta vaikuttaa paljon lukijan huomion ohjaamiseen, ja esimerkiksi sen avulla voi lukijaa manipuloida katsomaan haluttuun suuntaan (Hatva 1993, 58.) Ensimmäistä kertaa kirjassa esiintyvä Sofia isänsä kanssa taas on sijoitettu suunnilleen kultaisen leikkauksen pisteeseen, joten huomio kiinnittyy myös häneen. Mietin myös paljon taustalla olevan asemarakennuksen sijoittumista ikkuna-alaan, ja päädyin lähes kultaisen leikkauksen mukaiseen kuva-alan jakoon.

KUVA 39. Kuvituksen rakenne (Sinikumpu 2017i)

3 *Prosessi*

Opinnäyteprojektini alussa minulla oli hyvin paljon kysymyksiä liittyen siihen, miten oman kirjan voi saada kustannettavaksi ja miten koko kuvitusprosessi kustantamon kanssa etenee. Kuvittajien ja kustantamoiden edustajien haastatteluinen avasi minulle niin monia uusia näkökulmia kuvittamiseen ja kirjan julkaisemiseen. Sain viimein niitä vastauksia, joita olin tavalla tai toisella kaivannut jo pidemmän aikaa.

Halusin opinnäytetyötäni sekä tulevaisuuden projekteja varten selvittää, mitä asioita lastenkirjan kuvittamisprosessissa tulisi ottaa huomioon. Haastatteluiden sekä muiden lähdemateriaalien avulla prosessin laajuus alkoi hahmottumaan. Lastenkirjan kuvittamisprosessi on yllättävän monipolvinen tapahtuma, jossa monia asioita on otettava huomioon.

3.1 Yhteyden ottaminen kustantamoon

Yksi suuri kysymys minulla oli se, miten aloittelevana kuvittajana kustantamoon otetaan yhteyttä ja miten pääsee kuvittamaan nk. oikeita töitä. Aino Havukainen kertoi olleensa aktiivinen jo opiskeluaikoinaan ja osallistuneensa useisiin kilpailuihin. Hän sai ensimmäisen lastenkirjakuvitustoimeksiantonsa silloin Muotoiluinstituutissa vierailevana opettajana olleen Maikki Harjanteen kautta, joka ihastui Havukaisen tyyliin ja järjesti tälle mahdollisuuden päästä esittelemään töitään Otavalle. Hän kertoi käyneensä kustantamoissa ”salkku kainalossa”.

Haastatteluista selvisi, että on hyvin tärkeää löytää sopiva kustantamo, jonne hakea. Kustantamo S&S:n Mirjam Ilvas totesi, että aloittelevan kuvittajan voi olla helpompi aloittaa uraansa pienen kustantamon kautta, koska siellä on matalampi hierarkia ja tukea voi saada paremmin. Hänen mukaansa kannattaa myös tuoda esille, jos on jo jonkinlaista kuvituskokemusta pienistäkin projekteista, esimerkiksi opinahjon lehden kuvituksista.

Sari Airola antoi erittäin hyviä vinkkejä siihen, miten kustantamoa tulisi lähestyä ja mitä lähettää. Hän suositteli aloittelevaa kuvittajaa perustamaan itselle nettisivut, jossa on esiteltynä erityylisiä kuvituksia. Nettisivut voi linkata suoraan

kustantamolle. Hänen mukaansa erittäin suuri painoarvo on hahmosuunnittelulla. Lastenkirjakuvittajaksi haluavan portfolioissa olisi oltava erilaisia hahmoja, eri ikäisiä ihmisiä, aikuisia, lapsia, eläimiä. Hahmoista tulisi olla kuvia, joissa hahmot näkyvät eri suunnista kertoen, että kuvittaja pystyy toisintamaan samaa hahmoa eri ilmeillä, eri suunnista ja eri asennoissa. Myös maisemankuvausta olisi hyvä esittää: piirtääkö mielellään luontoa, sisätilaa, kaupunkia?

Jos haluaa tarjota jo suunnittelun kirjakonseptin, tulisi kustantamoon lähettää 3-4 valmiiksi kuvitettua ja taitettua aukeamaa. Lisäksi mukaan tulisi laittaa tiivistelmä tarinasta, mahdollinen kuvakäsikirjoitus sekä myös hahmosuunnitelma. Tekstin ei tarvitse, eikä saakaan olla valmis, sillä kustantamo haluaa lähes poikkeuksetta vielä muuttaa sisältöä omien tarkoituksperiensä mukaan. Ainakin Kustantamo S&S:n Mirjam Ilvas sanoi, että tekstin ei tarvitse olla valmis, vaan idea riittää.

Otavan Emma Aftan taas neuvoi, että jos haluaa erottua, ehkä käsin tehty kuvitus voi erottua joukosta. Toisaalta hänen mielestään on tärkeää, että rakkaus ja intohimo näkyvät kuvassa. Hän kertoi Otavalle tarjottavan hyvin paljon portfolioita ja käsikirjoituksia. Käsikirjoituksia tarjotaan n. 500 vuodessa, ja niistä valitaan hyvin harva. Vastaamiseen heillä menee n. 2-4 kuukautta.

- *Työnäyte: voi kuvittaa valmiin olemassa olevan kirjan, jos oma teksti ei ole vahva*
- *Oma tarina voi vaikuttaa siihen, menestyykö tai valitaanko sitä kustannettavaksi. Jos se on heikko, niin voi kuvittaa jo valmiiksi olemassa olevan kirjan tai laittaa vaan työnäyteen*

Haastattelumuistiinpanot, Emma Aftan, Otava

Sari Airola rohkaisi, että ammattilaistekijöille pettymyksiä tulee koko ajan siinä, hyväksytäänkö kirjaa kustannettavaksi vai ei. Hänen mukaansa kustannusbudjetit ovat hyvin tiukat, joten myös loistoteokset voivat jäädä taloudellisista syistä johtuen julkaisematta. Hän rohkaisi yrittämään useaan kertaan, jotta uusi kuvittaja saisi oman kirjansa julkaistavaksi. Hän rohkaisi laittamaan käsikirjoituksen tai portfolioon mahdollisimman moneen kustantamoon, ei kuitenkaan massakirjeenä, vaan yksilöitynä.

3.2 Kustannustoimittajan rooli

Kun kuvittaja alkaa työstämään kuvitusta lastenkirjaan, hänen tärkein yhteistyökumppaninsa on kustannustoimittaja. Kustannustoimittaja on linkki kustantamon ja kirjailijan sekä kuvittajan välillä. Kun teksti on hyväksytty, kustannustoimittaja alkaa käymään sitä läpi yhdessä kirjoittajan kanssa, kritisoi, antaa palautetta ja kehittää tekstiä eteenpäin. Hänen vastuullaan on myös kuvituksen valitseminen, graafisen suunnittelun valvominen ja muut kirjanmarkkinointiin ja julkaisuun liittyvät asiat. (Ammattinetti, 2007.)

Minulle on ollut avartavaa ymmärtää, että kuvittaja saa työnsä tueksi kustannustoimittajan. Tekstin ja kuvan ei tarvitsekaan olla vielä valmista, kun kustantamoa ensi kerran lähestytään. Kirjan kustantaminen on prosessi, eikä kirjan tarvitse olla täydellinen heti alussa. Sari Airolan mukaan kustannustoimittaja myös pitää yhteyttä kirjailijaan, jolloin kirjoittaja ja kuvittaja saavat tehdä rauhassa omaa työtään.

3.3 Prosessin kesto

Lastenkirjan kuvittaminen on työläs prosessi, joka vie useita kuukausia. Kuvittaja Sari Airola mainitsi Muotoiluinstituutissa pidetyllä Kuvituksen erikoistekniikat –kurssin luennollaan (30.10.2017), että ensimmäisen lastenkirjansa työstämiseen hänellä meni noin vuosi. Vuosien myötä hänen prosessinsa on nopeutunut ja esimerkiksi vuonna 2013 julkaistun Metsän outo asukas –kuvakirjan kuvitusprosessissa tehtävänannosta painamiseen asti meni noin viisi kuukautta. Havukainen & Toivonen taas kertoivat julkaisevansa yhden kirjan vuodessa. Heillä prosessia hidastaa heidän kuvitustyyhkinsä, mutta erityisesti se, että he suunnittelevat ja toteuttavat koko kirjan itse. S&S Kustantamossa yhden kirjan julkaisuprosessi kestää vuoden verran ja yhteensä lastenkirjoja julkaistaan noin 10 vuodessa.

Olen tämän opinnäytetyön tekemisen aikana tajunnut, miten hidasta kuvittaminen oikeastaan onkaan. Vaikka tein vain yhden kuvituksen, huomasin, että jo sen tekemisessä kesti hyvin pitkään. En huomannut kirjoittaa ylös kuvitukseen käyttämiäni tunteja, mutta niitä tuli varmasti kymmeniä. Kaikki pohjatyö, luonnostelu, ajattelu ja ideointi vievät hyvin paljon aikaa. Tähän kun lisätään vielä kirjoittajan omat aikataulut, projekti voi helposti venähtää.

3.4 Aikataulutus

Huomasin, että yksi asia Havukaisen & Toivosen menestyksen takana on varmasti heidän kykynsä tehdä aikataulu ja pysyä siinä. Heillä on hyvin tiukka työmoraali ja tämä näkyy heidän aikataulussaan. He esittelivät minulle ”työkampanansa”, tulostettua aikataulua, johon on merkitty jokaisen päivän aikana tehtävät asiat. Kävi miten kävi, sen päivän tavoite on suoritettava. He kertoivat vastaanottavansa hyvin vähän vieraita, ja sanoivat, että minunkin vierailun aikana ”hukkaan mennyt” aika on otettava kiinni, ja työt tehtävä. Tämän vuoksi koen suurena kunniana sen, että pääsin heitä tapaamaan.

- *39 asteen kuumeessa Sami piirsi – jos on sovittu aikataulu, niin siitä pidetään kiinni*
- *Yhen kerran valvottu yks yö.*
- *Kurinalaisuus*
- *Ku tekee kotona töitä, pitää olla herätyskello soimassa, lapset tuosäännöllisyyttä elämään, ei retkahdella kotona, tai lyödä hanskoja tiskiinkin, ei koskaan vuoteenomana*
- *Nukutaan hyvin ja syödään hyvin*
- *Kaikki sosiaalinen estää työntekoa*
- *Päiviä ei tule mistään lisää*
- *Työskentelyssä on vuodenajat*

Haastattelumuistiinpano, Aino Havukainen ja Sami Toivonen

Heidän aikataulutuksensa myös mahdollisti sen, että öitä ei tarvitse valvoa, eikä töitä tule tehtyä viime tipassa. Olen itse luonteeltani suhteellisen epäorganisoinut ja teen työt usein viime hetkillä, joten aikataulutus on minulle suuri henkilökohtainen haaste. Tämän huomasin taas myös produktiivista osiota kuvittaessani. Minulle tuottaa haastetta päättää selkeää aikataulua itselleni ja pysyä siinä. Tähän vaikutti tässä prosessissa myös oma kokemattomuuteni – en tiennyt, kuinka kauan mihinkin työvaiheeseen menee, joten en osannut varata tarpeeksi aikaa. Jos päädyn joskus lastenkirjakuvittajaksi, tässä minulla on paljon opittavaa mestareilta.

4 Yhteenveto

Lastenkirjan kuvittaminen on tämän tutkielman tulosten mukaan monipolvinen projekti, jonka aikana on otettava huomioon useita eri asioita. Jokaisella sidosryhmällä on omia tavoitteitaan, jotka olisi hyvä saada täyttymään. Lapsi kaipaa välittämistä, viihdykettä ja huomiota. Vanhempi taas haluaa kasvattaa lapsestaan mallikelpoisen kansalaisen ja viettää aikaa hänen kanssaan. Kirjastonhoitaja haluaa tarjota vanhemmalle mahdollisimman hyviä välineitä tämän toteuttamiseen, sillä koulutus on hyvinvointiyhteiskunnan pohja. Kuvittaja haluaa toteuttaa omaa taiteellista näkemystään ja samalla saada elantonsa. Kustantamot haluavat tuottaa mahdollisimman hyviä kirjoja, jotta heidän yrityksensä pysyy voitolla. Kaikkien sidosryhmien näkemykset on hyvä ottaa huomioon lastenkirjaa tehdessä

Osa toimivan lastenkirjan taustalla olevista valinnoista voivat olla hyvinkin tiedostettuja, mutta useat ovat intuitiivisia. Tämän vuoksi on hyvin vaikeaa luoda täysin kattavaa kaavaa sille, miten tehdään hyvä lastenkirja ja siihen paras mahdollinen kuvitus. Kaikki toimijat kustantajasta kirjailijaan ovat yksilöitä, ja yksilölliset preferenssit vaikuttavat heidän valintoihinsa. Jostain syystä kirjailija haluaa kirjoittaa juuri sen tarinan, jota hän tarjoaa kustantamoon. Jostain syystä kustantamossa tykästyään juuri tähän tarinaan, ja jostain syystä juuri tietty kuvittaja valitaan mukaan prosessiin. Jostain syystä juuri tämä kirja menestyy. Jokainen tuota kirjaa lukeva voi ymmärtää, miksi se on suosittu, mutta suosion taustalla olevien tekijöiden purku osiin voikin olla yllättävän haastavaa. Kirjan menestykseen vaikuttava lukuisat asiat: tarina, markkinointi, ajoitus, yhteiskunnallinen tilanne, maininta kuuluisassa blogissa, suloiset hahmot, kirkkaat värit, huumori, uudenlainen lähestymistapa jne.

Vaikka yksittäisen lastenkirjan suosiolle ei voida luoda yleispätevää kaavaa, jotkin seikat näyttävät vaikuttavan kirjan ja sen kuvituksen toimivuuteen. Lastenkirjan tekemisprosessin runko toistuu ammattilaisten kertomusten mukaan suurin piirtein samanlaisena, vaikkakin vaihtelua on hyvinkin paljon kustantamosta ja tekijästä riippuen. Jos aloitteleva kuvittaja haluaa edetä alalla, on hänen hyvä tietää, mitä asioita tulee ottaa huomioon.

Lastenkirjan kustantamisen prosessi alkaa usein kirjailijan aloitteesta ja myöhemmin myös kuvittaja tulee mukaan prosessiin. Toisaalta myös kuvittaja voi

toimia myös itse kirjailijana ja tuottaa itse kokonaisuuden. Kuvittaja ja kirjailija, joko yhdessä tai erikseen, ottavat yhteyttä kustantamoon ja jos kustantamo tykääntyy ideaan, tehdään kustannussopimus sekä sovitaan aikataulusta. Tässä vaiheessa sovitaan usein jo kirjan formaatti, paperi ja sidosasu. Kirjailija viimeistelee tekstinsä yhdessä kustannustoimittajan kanssa ja sen jälkeen kuvittaja pääsee aloittamaan oman urakkansa. Jos taas kuvittaja myös kirjoittaa itse, hän kehittää tekstiä ja kuvia lomittain niin ikään yhdessä kustannustoimittajan kanssa. Kuvittaja itse taittaa kirjan tai kuvitukset annetaan graafiselle suunnittelijalle kirjan viimeistelyä varten. Usein kannen pitää olla valmis jo alkuvaiheessa prosessia, sillä sen avulla kirjaa mainostetaan jo ennen julkaisua. Viimein kirja on valmis, se tarkistetaan vielä useaan otteeseen ja toimitetaan painoon.

Toimiva lastenkirja on kokonaisuus, jossa teksti ja kuva toimivat saumattomasti yhteen. Kuvituksella syvennetään tekstiä ja viedään tarinaa eteenpäin. Sekä tekstin että kuvituksen tulee olla tarkkaan mietittyä ja mahdollisimman hyvälaatuista. On tärkeää ottaa huomioon se, minkä ikäiselle lapselle kirja on tarkoitettu, ja ottaa tämä huomioon tekstin lisäksi myös kuvituksessa. 4-8 -vuotiaille lapsille kuvittaessa yksityiskohtiin on kiinnitettävä huomiota, sillä sen ikäisten lasten voi huomata pitävän rikkaasta kuvakielestä. Myös huumori on yksi tärkeä keino kirjan menestymisessä. Tämän voi ottaa huomioon sekä tekstissä että kuvituksessa. Kaikki valinnat on kuitenkin tehtävä sen pohjalta, millainen teema kirjalle on valittu.

Osa toimivaa kokonaisuutta on kuvituksen tyyli, joka koostuu väreistä, muodoista, hahmojen ulkonäöstä, sommittelusta, viivasta, tekniikasta ja siitä, miten kuvan elementit ylipäätään on kuvattu. Lukija ei välttämättä kiinnitä tiedostetusti huomiota siihen, millä tietyllä tekniikalla kuvitus on tehty, vaan ennemminkin visuaalisen maailman muotoihin ja kuvan sisältöön. Hahmojen merkitys on suuri. Ne ovat pääosassa siinä, miten tarina menee eteenpäin. Hahmojen tulisi olla suloisia ja niihin tulisi voida samaistua. Ilmeet ja eleet tukevat tarinaa, ja siksi mm. reaktioihin ja katseen suuntaan tulisi kiinnittää huomiota. Värit ovat myös itse tekniikkaa tärkeämpiä. Suomessa kustantajien ja myös lasten voi huomata pitävän kirkkaista ja heleistä väreistä, eikä tumma- ja harmaasävyiset kirjat menesty yhtä hyvin kuin heleäsävyiset. Vaikka sisällölliset asiat ovat tärkeämpiä kuin käytetty tekniikka, on tekniikalla kuitenkin väliä. Useat kustantajat pyrkivät julkaisemaan mahdollisimman monipuolisesti erityylisiä kirjoja, joten kaupallisesti tyyllillä on vaikutusta. Tekniikka myös vaikuttaa lukijan esteettiseen elämykseen, mikä on vahvasti osa ostopäätöstä.

Kuvitustyyli on seikka, johon aloittelevan lastenkirjakuvittajan olisi hyvä kiinnittää huomiota. Koska kirjojen kustantaminen on liiketoimintaa, kustantamot

hakevat kuvittajia, joiden tyyli voi toimia kaupallisesti. Julkaisevaksi kuvittajaksi halutessaan, aloittelevan kuvittajan on siis mietittävä tyyliinsä kaupallista puolta. Usein kirjasarjat ovat toimivia kaupallisesti, joten toistuva tyyli voi olla tällöin hyvä ratkaisu. Kuvittajan tulisi viilata oma tekniikkansa ja tyyliinsä mahdollisimman hyväksi, sillä kuvitustyyli on lupaus laadusta. Kun kuvittajan tyyli toistuu kuvasta toiseen, kustantaja voi siitä tietää, että samaa vahvaa laatua on luvassa myös myöhemmin. Toisaalta kuvittajalla voi olla myös monta tunnistettavaa tyyliä. Niinpä kuvittajan ei välttämättä tarvitse sitoutua johonkin tiettyyn tekniikkaan ja menetelmään, vaan hän voi varioida omaa tyyliään.

Aikataulutusta ja prosessinhallintaa ovat merkittäviä asioita kuvittajana menestymisessä. Kuvittajan tulee kiinnittää huomiota omaan työskentelyynsä, pitää kiinni aikatauluissa ja aikatauluttaa työnsä. Näin hän saa luottamusta ja lisää työtä tulevaisuudessa. Aikataulutusta myös helpottaa hänen omaa henkilökohtaista elämänsä.

Aloittelevan lastenkirjakuvittajan kannattaa siis miettiä omaa työskentelyään kaikkien näiden opinnäytetyössä esille tulleiden asioiden pohjalta ja sitten rohkeasti tarjota itseään kustantamoiden palvelukseen. Tämän voi parhaiten tehdä ottamalla kustantamoihin suoraan yhteyttä ja lähettämällä työnäytteitä joko pdf:n tai nettisivun muodossa. Esimerkiksi tämän opinnäytetyössä tekemäni produktiivisen osion kaltaiset valmiin tekstin pohjalle tehdyt kuvitukset ovat hyvää työnäyttemateriaalia.

Valmis produktiivinen osio

5 Loppuarviointi

Opinnäytetyöni avulla halusin selvittää, miten lastenkirja kuvitetaan. Olen mielestäni saanut tähän hyvinkin kattavasti vastauksia, vaikkakin ymmärrän, että kuvittajaidentiteetin löytyminen on koko elämänmittainen prosessi. Opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin opettavainen. Vaikka pääfokus siirtyi prosessin aikana itse käytännön kuvittamisesta kirjalliseen osioon, koen oppineeni erittäin paljon myös juuri työskentelystä. Vaikka en itse kuvittanut kovin paljon tähän opinnäytetyöhön liittyen, minun käytännön työskentelyni on mennyt aimo harppauksia eteenpäin. Olen oppinut kiinnittämään huomiota seikkoihin, joiden olemasta olostaan en edes tiennyt ennen tätä vuotta. Esimerkiksi koko kuvitusprosessin kokonaisuuden hahmottaminen on jo helpottanut minun suhtautumistani työskentelyyn.

Aihe on hyvin laaja, enkä varmasti saanut käsiteltyä kaikkia lastenkirjan kuvittamiseen liittyviä seikkoja. Useat asiat käsittelin hyvinkin pintapuolisesti, sillä muuten opinnäytetyöni olisi paisunut liian laajaksi. Koen kuitenkin, että tällä tavalla olen saanut jo hyvin kattavan pohjan omaa tulevaisuuden työskentelyäni varten. Aineiston hankkimisessa olisin myös voinut olla järjestelmällisempi ja suunnitella kysymykset ja toimintatavat paremmin etukäteen. Kustantamoiden sekä kuvittajien näkemykset saivat suuremman painotuksen kuin kirjastohoitajan ja vanhempien sekä lasten. Olisin voinut ottaa tämän huomioon aiemmin ja kerätä myös lisää haastatteluja näistä ryhmistä. Olen kuitenkin itse pohtinut paljon sitä, mitä kustantamoon kannattaa uran alkuvaiheessa tarjota ja miten ylipäätään voisi päästä kuvittamaan kustannettavia kirjoja, joten silloin kustantajan näkemys on minulle merkittävämpi tässä elämäntilanteessa. Epätasaisesta painotuksesta huolimatta koen kuitenkin oppineeni hyvin paljon kaikkien haastatteluiden kautta.

Yksi tavoitteistani tämän työn suhteen oli kehittää omaa kuvitustyyliäni eteenpäin. Olen prosessin aikana oppinut näkemään oman tyylini objektiivisemmasta näkökulmasta, mikä auttaa minua kehittämään sitä eteenpäin. Kehitystä on kuitenkin selkeästi jo tapahtunut. Yksi merkittävä asia on se, että kysymys ääriviivan käytöstä ei enää vaivaa minua niin paljon kuin aikaisemmin. Olen prosessin aikana ymmärtänyt, että minulla voi olla useita tunnistettavia tyylejä yhden tyylin sijasta, eikä minun välttämättä tarvitse lyödä lukkoon sitä, käytätkö esimerkiksi ääriviivaa vai en. Kaikki tämä on luonut minuun itsevarmuutta oman

tyylini suhteen. Myös tekninen toteutukseni on parantunut tämän vuoden aikana. Minulle oli suuri asia löytää uudet brushit, joiden koen vieneen minun kuvitustyyliäni eteenpäin merkittävästi. Olen projektin aikana kuvittaessani kokenut useita ilon ja onnen hetkiä näillä uusilla brusheilla piirtäessäni.

Halusin tämän opinnäytteen avulla selvittää, olisiko minusta lastenkirjakuvittajaksi. Prosessi on ollut tärkeä ja merkityksellinen juuri tässä kohtaa uraani, sillä ilman tätä olisin ehkä lähtenyt tavoittelemaan jotain, mikä ei itse asiassa välttämättä olekaan luonteeni mukaista. Huomasin nimittäin, että en ehkä kuitenkaan ole sellainen ihminen, joka kykenee sitoutumaan yhteen kuvitusprojektiin vuoden ajaksi ja aikatauluttamaan itse työskentelynsä. Kaipaen vaihtelua työskentelyyni ja ehkä kokonaisen lastenkirjan kuvittaminen kävisi minulle liian pitkäväteiseksi. En kuitenkaan ole vielä lakannut haaveilemasta lastenkirjan kuvittamisesta – olen vain vahvasti alkanut miettimään haaveeni realistisuutta suhteessa omaan luonteeseeni.

Prosessi on ollut kokonaisuudessaan hyvin antoisa ja opettavainen. Toivon, että löydökseni voivat auttaa muita samojen kysymysten äärellä pohtivia. Toivottavasti joku samojen kysymysten äärellä pohdiskeleva aloitteleva kuvittaja löytää työni ja saa vastauksia matkallaan kohti lastenkirjan kuvittamista.

6 Lähteet

Painetut, elektroniset ja suulliset lähteet

Adler, L., 1999. *Responding to Color.* University of Kentucky. Saatavissa: <http://www2.ca.uky.edu/hes/fcs/factsheets/hf-lra.151.pdf>

Ammattinetti, 2017. Kustannustoimittaja [viitattu 12.4.2017]. Saatavissa: www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/3/4/122_ammatti

Hannila, P. & Kyngäs, P., 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. *Stadia*, Helsingin ammattikorkeakoulu [viitattu 11.4.2017]. Saatavissa: <http://doria32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/38214/stadia-1210852529-2.pdf?sequence=1>

Hatva, A., 1993. *Kuvittaminen.* Helsinki: Rakennustieto Oy.

Heinimaa, E., 2001. *Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa.* Teoksessa Suojala, M. & Karjalainen, M. (toim.) *Avaa lastenkirja!: Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön.* Helsinki: Lasten Keskus, 142-163.

Ihonen, M., 2003. *Suomalainen lastenkirjallisuus 1800-luvulla.* Teoksessa Huhtala, L., Grün K., Loivanmaa, I. & Laukka, M. (toim.) *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 12-19.

Kinnunen, J., 2016., luento tietokoneavusteisen kuvittamisen kurssilla, LAMK 10/2016.

Kustantajat, 2013. *Bestsellerit 2013.* Saatavissa: <http://kustantajat.fi/files/output/1503/bestsellerit+2016.pdf>

Kustantajat, 2016. *Bestsellerit 2016.* Saatavissa: <http://kustantajat.fi/files/output/1503/bestsellerit+2016.pdf>

Laukka, M., 2001. *Sotketut peikon kasvat.* Kuvakirjat ja kirjojen kuvat. Teoksessa Korolainen, T. (toim.) *Kirjaseikkailu. Lasten ja nuortenkirjallisuuden opas.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 63-76.

Laukka, M., 2003. *Suomalaisen lastenkirjakuviituksen kehitys.* Teoksessa Huhtala, L., Grün K., Loivanmaa, I. & Laukka, M. (toim.) *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 90-136.

Mustola, M., 2014. *Lastenkirjallisuus käsitteenä ja lajina.* Teoksessa Mustola, M. (toim.) *Lastenkirja.* Nyt. Helsinki: SKS, 7-23.

Orlov, J., 2003. (Suom. Laukka, M.) *Suomenruotsalainen lastenkirjallisuus 1900-luvun alussa.* Teoksessa Huhtala, L., Grün K., Loivanmaa, I. & Laukka, M. (toim.) *Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 47-58.

Pohjalainen, M., 2012. *Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen.* *Informaatiotutkimus-lehti* [viitattu 11.4.2017]. Saatavissa: <http://journal.fi/inf/article/view/7079/5613>.

Projekti-instituutti, 2017. *Projektijohtamisen sanastoa* [viitattu 12.4.2017]. Saatavissa: https://www.projekti-instituutti.fi/materiaalit/projektijohtamisen_sanastoa

Saukkola, M., 1996. *Liisan ja Puhin sukulaiset.* *Brittiläisvaikutteita suomalaisessa lasten fantasiakirjallisuudessa.* Teoksessa Koronen, T. (toim.) *Satusaappaat ja runopilli. Onnimannin artikkelit 1978-2001.* Tampere: Lastenkirjainstituutti, 56-61.

Kuvalähteet

- KUVA 1.** Kirjasampo, 2017a. Finne, Jalmari: Kiljusen herrasväki [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/saha3%253Au0c97e7ae-c83f-4762-8d49-7af1cde23063#.WPuKdf3HsqZ>
- KUVA 2.** Rudolfkoivu.fi, 2017. Rudolf Koivun satukuvituksia [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.rudolfkoivu.fi/teokset.html>
- KUVA 3.** Marttawendelin.fi, 2017. Martta Wendelinin satukuvituksia [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: www.marttawendelin.fi/taide/satukuvittajana/
- KUVA 4.** Ntamo.fi 2017. Maikki Harjanne: Minä olen Minttu [viitattu 22.4. 2017]. Saatavissa: <http://www.ntamo.net/product/672/maikki-harjanne-mina-olen-minttu>
- KUVA 5.** Kirjava kukko, 2013. Kristiina Louhi: Aion äiti on vihainen [viitattu 22.4. 2017]. Saatavissa: <http://kirjavakukko.blogspot.fi/2013/04/ainon-aiti-on-vihainen-ja-muita-aino.html>
- KUVA 6.** Kunnas, M., 2017. Mauri Kunnas: Suomalainen tonttukirja [viitattu 22.4. 2017]. Saatavissa: <http://maurikunnas.net/teokset/kuvakirjat/suomalainen-tonttukirja/>
- KUVA 7.** Suomitranslation.com, 2010. Aino Havukainen ja Sami Toivola: Tatu and Patu as superheroes [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.suomitranslation.com/2010/tatu-and-patu-as-superheroes-tatu-ja-patu-supersankareina/>
- KUVA 8.** Brombergs, 2017. Det långa, långa resan [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://brombergs.se/titel/den-langa,-langa-resan/181>
- KUVA 9.** Satupaiva.fi, 2014. Sari Airola: Satuparaati [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.satupaiva.fi/wp-content/uploads/2014/09/satuparaati2-1024x597.jpg>
- KUVA 10.** Tarinautical.blogspot.fi, 2012. Sari Airola: Surusaappaat [viitattu 22.4.2017]. <http://tarinautical.blogspot.fi/2012/10/franzon-ja-airola-surusaappaat.html>
- KUVA 11.** Kirja.fi, 2017a. Hetki lyö, Risto Rappääjä [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.kirja.fi/kirja/tiina-nopola/hetki-lyo-risto-rappaaja-mp3/9789513152130/>
- KUVA 12.** Lastenkirjapino.wordpress.com, 2015. Aino Havukainen ja Sami Toivonen: Tatun ja Patun ihmeellinen joulu [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <https://lastenkirjapino.wordpress.com/2015/11/20/varo-joulustrosselia-tatun-ja-patun-ihmeellinen-joulu/>
- KUVA 13.** VR, 2017. Oulun rautatieasema [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: https://www.vr.fi/cs/vr/fi/oulu_fi
- KUVA 14.** Kirja.fi, 2017b. Ella ja kaverit lapsenvahteina [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.kirja.fi/kirja/timo-parvela/ella-ja-kaverit-lapsenvahteina/9789513182670/>
- KUVA 15.** Kirja.fi, 2017c. Ella ja kaverit rakentavat ihmekoneen [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.kirja.fi/kirja/timo-parvela/ella-ja-kaverit-rakentavat-ihmekoneen/9789513190835/>
- KUVA 16.** Amazon.com, 2017. Pediatric / Child Wheel Chair. [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <https://www.amazon.com/PEDIATRIC-CHILD-WHEELCHAIR-WHEEL-CHAIR/dp/B000K6DR40>
- KUVA 17.** Qisforquilter.com, 2012. Lois Lenski, 1944. [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://qisforquilter.com/2011/06/lets-play-house-lois-lenski-1944/>
- KUVA 18.** Kyle's Brushes, 2017a. Nichols, Jess. [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <https://www.kylebrush.com/galleries/gouache/>
- KUVA 19.** Kyle's Brushes, 2017b. Teresa Ong [viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <https://www.kylebrush.com/galleries/watercolors/>
- KUVA 20.** Kirjasampo.fi, 2017a. Sari Peltoniemi: Kukka Kaalinen koulutiellä, kuvittanut Katja Tukiainen. Saatavissa: http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/saha3%253Aue49d1b09-737d-429b-bdeb-8d1f6147786f#.WPvXZ_3HsqY
- KUVA 21.** Kirjasampo.fi, 2017b. Sari Peltoniemi: Löytöretkeilijä Kukka Kaalinen, kuvittanut Katja Tukiainen. [Viitattu 22.4.2017]. Saatavissa: <http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/saha3%253Aue0623f92-1a24-4229-93eb-b08ddfbbbc24#.WPvXwf3HsqY>
- KUVA 22.** Kirjasampo.fi, 2017c. Sari Peltoniemi: Kukka Kaalinen pulkassa, kuvittanut Katja Tukiainen. Saatavissa: <http://www.kirjasampo.fi/fi/kulsa/saha3%253Au7a268779-66bf-4814-9be8-eafb367ef604#.WPuiAv3HsqY>

Juna saapuu Oulun aseman raiteelle kolme ja Petteri katsoo hämmästellen, kuinka raiteita on tosi monta, vähän niin kuin Helsingissäkin. Oulun rautatieasema on Petterin mielestä todella mielenkiintoinen, koska siellä tulee paljon uusia ihmisiä kyytiin. Näin on myös tällä kertaa.

